

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO

LUKA PEČEK

**Primerjava dubrovniške zgodnjenovoveške diplomacije v
času miru in v času osmansko-beneških vojn
(pozno 17. in zgodnje 18. stoletje)**

Diplomsko delo

Ljubljana 2019

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO

LUKA PEČEK

**Primerjava dubrovniške zgodnjenovoveške diplomacije v
času miru in v času osmansko-beneških vojn
(pozno 17. in zgodnje 18. stoletje)**

Diplomsko delo

Mentor: doc. dr. Žiga Zwitter

Univerzitetni študijski program prve
stopnje: Geografija in Zgodovina

Ljubljana 2019

Zahvaljujem se mentorju

za pomoč, napotke in nasvete pri diplomskem delu.

Izvleček

Primerjava dubrovniške zgodnjenovoveške diplomacije v času miru in v času osmansko-beneških vojn (pozno 17. in zgodnje 18. stoletje)

V svojem diplomskem delu sem analiziral diplomatske odnose Dubrovniške republike z Beneško republiko, Osmanskim imperijem in izbranimi drugimi državami konec 17. in na začetku 18. stoletja. Dubrovniška republika ni bila nikoli neposredno in formalno v vojnih spopadih, kljub temu pa je bila v tem obdobju nenehno v diplomatskih »spopadih«. V diplomskem delu sem predstavil trgovanje, finance, zakonodajo, diplomatska in konzularna predstavništva ter vojsko Dubrovniške republike, kar je vse bistveno vplivalo na njihovo diplomatsko delovanje. Na podlagi petih obdobjev vojne med Beneško republiko in Osmanskim imperijem ter mirnimi obdobji med Benetkami in Osmani sem predstavil in razložil diplomatska dogajanja Dubrovniške republike ter primerjal diplomacijo v vojni in miru med omenjenimi državami. Predstavil sem razlike in skupne značilnosti. Pri tem sem ugotovil, da je Dubrovnik imel zelo podobno diplomatsko strategijo tako v času vojne kot v obdobju miru. Dubrovničani so uporabljali strategije usmiljenja in po drugi strani ostrega pristopa, obveščanja, zbiranja informacij, podkupovanja, plačevanja za zaščito; tako so si zagotavljali varnost in blaginjo. Vsekakor so si s takim diplomatskim pristopom hoteli zagotoviti svobodo in suverenost, saj drugim državam vojaško niso bili kos. Njihova glavna značilnost je bila, da so vedno sklepali dogovore z različnimi državami, ki so se takrat vojskovale med seboj, in vedno stavili na stran potencialnega zmagovalca.

Ključne besede: diplomacija, Dubrovniška republika, vojna in mir, diplomatske strategije, trgovanje, zgodnji novi vek

Abstract

The comparison of early modern Dubrovnik diplomacy in times of peace and in times of Ottoman-Venetian wars (late 17th and early 18th century)

In my bachelor thesis, I centred my research on diplomatic relations between the Dubrovnik republic and the Venetian republic, The Ottoman Empire and other selected countries in late 17th and early 18th century. The Dubrovnik republic was never directly and formally involved in wars, but nevertheless they were all the time engaged in »diplomatic battles«. In my thesis, I introduced the backgrounds of trade, finance, legislation, diplomatic and consular representations and the army of the Dubrovnik republic. All that was of the utmost importance and influenced the mode of operation of the diplomatic work of the republic. On the basis of five periods of wars and peace between Venetian republic and Ottoman Empire I presented and explained diplomatic relations and happenings of the Dubrovnik republic and compared diplomacy in war and peace between the aforementioned countries. I focused on the differences and common features in Dubrovnik diplomacy. I found out that the Dubrovnik republic used more or less the same diplomatic strategies in peace and war periods. It used the strategies of empathy but on the other hand it was brutally sharp in its diplomatic approach. Its diplomatic representatives were also actively involved in distribution of political information, they were collecting informations, distributing bribes and paying for political protection to ensure their safety and well being of the Dubrovnik population. For any cost, they wanted to ensure their freedom and sovereignty with diplomatic relations. They were no match for other countries in military power. Their most important feature was that they made pacts with different countries waging wars. Dubrovnik always chose the potential winner.

Key words: diplomacy, Dubrovnik republic, peace, war, diplomatic strategies, trade, early modern period

Kazalo

1. Uvod	1
2. Diplomacija Dubrovniške republike na koncu 17. in na začetku 18. stoletja	3
2. 1. Uvod v zunanje odnose z Beneško republiko	5
2. 2. Uvod v zunanjepolitične odnose z Osmanskim imperijem	6
2. 3. Notranja ureditev in uprava Dubrovniške republike	7
2. 4. Dubrovniški diplomatski predstavniki.....	9
2. 5. Konzularni predstavniki Dubrovniške republike	12
2. 6. Pomorsko trgovanje in z njim povezano gospodarstvo Dubrovniške republike ter gospodarska kriza konec 17. in na začetku 18. stoletja	13
2. 7. Finance Dubrovniške republike.....	17
2. 8. Zakonodaja Dubrovniške republike.....	18
2. 9. Vojska in mornarica Dubrovniške republike	20
3. Primerjava dubrovniške diplomacije v miru in v času osmansko-beneških vojn.....	21
3. 1. Dubrovniška diplomacija med kretska vojno po velikem potresu (1667–1669)	21
3. 2. Dubrovniška diplomacija v mirnem obdobju med kretska in morejsko vojno (1669–1684).....	26
3. 3. Dubrovniška diplomacija v morejski vojni (1684–1699).....	30
3. 4. Dubrovniška diplomacija v mirnem obdobju (1699–1714)	36
3. 5. Diplomacija v drugi morejski vojni med letoma 1714 in 1718 ter mir v Požarevcu	39
4. Sklep.....	42
5. Literatura	46

1. Uvod

V svojem diplomskem delu pišem o diplomaciji Dubrovnika v času miru in v času osmansko-beneških vojn konec 17. in na začetku 18. stoletja. V uvodu sem označil osnove zgodovine Dubrovniške republike v omenjenem obdobju. V drugem poglavju predstavljam diplomatsko dejavnost Dubrovniške republike, tretji del se osredini na primerjavo dubrovniške diplomacije v miru in v času osmansko-beneških vojn, v zaključku pa predstavim sklepne misli.

Dubrovniška republika ali Republika Ragusa je bila državnopravna tvorba na jugu današnje Republike Hrvaške. Obsegala je ozemlje in otoke v neposredni bližini mesta Dubrovnik. Razvila se je iz srednjeveške Dubrovniške komune. Dubrovniška republika je obsegala okoli 1375 kvadratnih kilometrov in imela okoli 35.000 prebivalcev; v mestu Dubrovnik pa je bilo verjetno največ 5.000 do 7.000 prebivalcev.¹ Geografski položaj Dubrovnika na jugu Jadranskega morja je bil zelo ugoden za trgovanje in pomorstvo. Na poti med Cavtatom in Stonom se začne del vzhodnojadranske obale, ki je zelo ugoden za pomorstvo in ribištvo. Okoli Dubrovnika so rahlo nagnjene planote in nekaj višjih hribovij s prelazi, ki so povezovali pomembne trgovske poti z državami v zaledju Dubrovnika. V tem obalnem pasu ležijo tudi dokaj primerne površine za gojenje kulturnih rastlin, kot so oljke in vinska trta. Kopni del ni bil bogat z vodo, vendar so bili izviri sladke vode v zalivih Župe, reki Dubrovnik in v Zatonu, kjer so se lahko oskrbovali z vodo. Gospodarska moč držav v zaledju Dubrovnika in ugodne naravne značilnosti obalnega pasu so dajale možnosti za kontinuiteto naseljenosti, gospodarstva in proizvodnje na dubrovniškem ozemlju.²

Na ozemlju bivše Jugoslavije se je Dubrovniška republika kot državni subjekt v zgodnjem novem veku obdržala zelo dolgo. Svojo neodvisnost in suverenost, četudi ne popolnoma, je ohranila štiri

---

¹ Ilija Mitić, *Dubrovačka država v medžunarodnoj zajednici* (Zagreb 1988), 29–33.

² Bernard Stulli, *Dubrovačka republika*, Enciklopedija Jugoslavije, Jugoslovanski leksiografski zavod Miroslava Krleža (Zagreb 1984), 607–608; Bernard Stulli, *Dubrovnik*, Enciklopedija Jugoslavije, Leksikografskog zavoda FNRJ (Zagreb 1958), 123–124.

stoletja in pol, in sicer od leta 1358³ do svojega propada leta 1808 med napoleonskimi vojnami. Takrat je Dubrovniška republika prešla pod francosko upravo, kar je spremenilo razmerje moči na ozemlju ob Jadranskem morju. To je bilo potrjeno tudi na Dunajskem kongresu leta 1815.⁴

Dubrovniška republika je bila tipološko skupaj z Beneško republiko primer pomorske mestne države z aristokratsko ureditvijo. Glavni razlog za njen obstoj (štiri stoletja in pol) so bili odlična zunanja politika in diplomacija, konzularna predstavništva, zelo dobro trgovanje in z njim povezana močna mornarica. Zunanja dubrovniška politika se je zanašala na svoje znanje, modrost in spretno diplomacijo, zavzemala se je za nevtralnost svoje države, saj ni imela vojaške moči in ni nikoli vojaško osvajala katerega koli drugega ozemlja. Zaradi svoje vojaške nemoči je Dubrovniška republika s plačevanjem dajatev ter z diplomacijo iskala zaščito pri močnejših sosednjih državah, kot so bili Ogrsko-Hrvaško kraljestvo, Papeška država, Španija in Osmanski imperij. Kljub podrejenosti Dubrovniške republike drugim državam, ki jim je plačevala za zaščito, pa je brez dovoljenja nadrejene države sklepala politične pogodbe in dogovore, kar je kazalo, da je bila suverena in samostojna. Moč je Dubrovniški republiki dajala tudi središčna lega med takratnimi velesilami, saj so te države tam lahko pridobivale pomembne politične in druge informacije, sklepale diplomatske dogovore in se pogajale med vojnami, opravljale vohunske dejavnosti ter z Dubrovniško Republiko trgovale v mirnem in vojnem času. V Dubrovniški republiko so lahko v času vojne trgovali hkrati z obema udeleženkama vojne, saj imela papeževo dovoljenje za trgovanje z Osmani tudi med vojno med Osmanskim cesarstvom in drugimi državami. To udejstvovanje pa ji ni smelo pomagati neposredno pri vojskovanju.⁵

Dubrovniška republika je bila pomembno trgovsko in politično središče. Na njen razvoj je vplivalo to, da je bilo tam najprej središče škofije, nato nadškofije in nazadnje metropolitno središče. Ta položaj jim je v 10. stoletju podelil papež Gregor V., kar je bil med drugim razlog, da je v zgodnjem novem veku na jugu Jadrana obstajala krščanska enklava, ki je mejila z Osmanskim imperijem.⁶ Katoliška vera je bila edina uradna vera Dubrovniške republike. Zaradi svoje lege in sosedstva

---

³Robin Harris, *Dubrovnik. A history*, 425.

⁴Bernard Stulli, *Povijest Dubrovačke Republike* (Dubrovnik–Zagreb 1989), 13.

⁵Svetljan Berković, *Vanjska politika Dubrovačke republike* (Dubrovnik 2009), 203–206; Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 108–110.

⁶Bojan Petrović, *Diplomacija Dubrovačke Republike* (Busovača 2015), 1.

nekrščanskih držav je imela Dubrovniška republika vedno močno podporo papeža ter drugih katoliških zahodnih držav⁷.

Ob silah sosednjih vplivnih držav, kot so bile Beneška republika, Osmanski imperij in ogrsko-hrvaška država, je v soodvisnosti z njimi obdržala vse pomembne lastnosti državnega subjekta; kot na primer teritorij, državljanstvo, državne meje, denar, grb, zastavo, pečat, samostojno sodstvo, zakonodajo, upravo ter lastna konzularna in diplomatska predstavništva, ki so prispevali k odlični zunanji politiki.⁸ Njihovo pomorstvo, trgovanje in zunanja politika so pripomogli h gospodarski moči in ugodnemu mednarodnemu položaju ter s tem povezanim ugledom. S takšno zunanjo politiko, pomorstvom, trgovanjem in diplomacijo so Dubrovničani razvili številne mednarodne politične in trgovinske odnose z državami v neposredni bližini Dubrovnika; prav tako z državami v Sredozemlju in širše, kot so bili denimo zunanjepolitčni odnosi z Anglijo. Vse to je vplivalo na hiter razvoj gospodarstva, kulture in preostalega v Dubrovniški republiki. Dubrovnik se je odlično izkazal tudi v znanosti, medicini, državni upravi, glasbi, arhitekturi in književnosti. To je Republiko postavilo v še boljši položaj, saj je imela malo prebivalcev. Dubrovničani so živeli v sosedstvu z velesilami, kjer so divjale stalne vojne, bili so v bližini političnih problemov in nestrinjanja držav.⁹ Vse zgoraj naštetu nam veliko pove o izjemnosti dubrovniške diplomatske službe in njenih konzularnih predstavništev.

2. Diplomacija Dubrovniške republike na koncu 17. in na začetku 18. stoletja

Diplomacija Dubrovniške republike je bila eno od najvažnejših orodij za njeno samostojnost ter temelj odnosov za trgovanje in zaščito države pred zavojevalci. Diplomacija je veščina, spretnost, iznajdljivost in okretnost, ki ureja mednarodne odnose med različnimi državami na primer na področju vojn, trgovanja, gospodarstva in ob premirjih. Te naloge so izvajali sli, delegati, odposlanci in posredniki, ki so med mesti, državami ali dvori posredovali razne objave, sporazume,

---

⁷ Svetljan Berković, Vanjska politika Dubrovačke republike, 206.

⁸ Bernard Stulli, Enciklopedija Jugoslavije (Zagreb 1984), 607.

⁹ Svetljan Berković, Vanjska politika Dubrovačke Republike, 204–206.

pisma, druge dokumente ter urejali zunanje zadeve. Po drugi strani je diplomacija del državnega aparata, organizacije in ustroja; sestavljajo jo različni organi diplomatske službe. Diplomacija obstaja toliko časa, kot obstajajo države.¹⁰

Za vodenje zunanjih zadev je država ustanovila diplomatsko in konzularno službo oziroma predstavništvo. Diplomatska konzularna služba je obravnavala tudi zunanjo trgovino. Ukvarjali so se z navezovanjem in vzdrževanjem zunanjih političnih stikov z drugimi državami, z uradom za urejanje, razvijanje, zaščito in usklajevanje medsebojnih odnosov in interesov; tako države kot njenih številnih prebivalcev. Diplomatski in konzularni predstavniki so delovali po strogih navodilih senata. Ta je razpravljal o nalogah in imenovanju odposlancev oziroma diplomatov. Naloge so bile konkretno določene, vendar je imel odposlanec možnost za uporabo svoje intuicije in »improvizacije« ob opazovanju in odzivanju na dano situacijo. Poleg redne dostave poročil diplomatskih predstavnikov med bivanjem v tujini so bili le-ti obvezani pisati tudi končna poročila. Za razliko od Dubrovnika je v 16. stoletju diplomacija nastajajočih absolutnih monarhij potekala na dvoru različnih evropskih držav, ki je postal nekakšno politično središče zunanje politike. Na dvoru so ustanovili pisarno za zunanje zadeve, ki je kasneje postala ministrstvo za zunanje zadeve. V tujino so dvori pošiljali svoje diplomatske predstavnike, ki so sčasoma postajali stalni predstavniki, kar je še danes bistvo moderne diplomacije. Tako takrat, kakor danes, se za naloge posebnega pomena ustanavljajo posebne misije.¹¹

V naslednjih podpoglavjih navajam elemente, pomembne za izvajanje diplomacije, kot so notranja uprava, zakonodaja, trgovina, pomorstvo in vojska, konzularni in diplomatski predstavniki Dubrovniške republike. Predstavljam odnose Dubrovniške republike z Beneško republiko in Osmanskim imperijem.

---

¹⁰ Bogdan Križman, O Dubrovačkoj diplomaciji (Zagreb 1951), 7.

¹¹ Bogdan Križman, O Dubrovačkoj diplomaciji, 7–9; Bruna Gamulin, Dubrovačka republika: Međunarodnopravni subjektivitet i diplomatski i konzularni odnosi (Split 2016), 67–68.

2. 1. Uvod v zunanje odnose z Beneško republiko

Beneška republika je bila Dubrovniški republiki na Balkanu in v Sredozemlju glavna trgovska tekunica. Benečani so nenehno načrtovali, kako bi Dubrovniško republiko uničili ali oslabili, da bi si zagotovili primat v trgovanju na Jadranu. Ker je Dubrovniško republiko ščitilo Ogrsko-Hrvaško kraljestvo in nato v obravnavanem 17. in 18. stoletju, Osmanski imperij – po letu 1526 namreč Dubrovniške republike ni več ščitila Ogrska –, je Beneška republika v obravnavanem času nikoli ni osvojila v celoti. Zasedla je nekaj otokov in manjša območja. Kljub vsemu je Beneška republika Dubrovniško republiko poskušala oslabiti z obleganji in izolacijo ter s tem prekiniti njeno trgovanje z državami v zaledju. To se je prvič zgodilo v 17. stoletju med vojnami Osmanskega imperija z Beneško republiko oziroma Sveto ligo med letoma 1684 in 1699.¹² Leta 1684 je Dubrovniška republika zaradi groženj Beneške republike sklenila dogovor s Habsburžani, da monarhija postane njena zaščitnica; in tako ji je Dubrovnik od leta 1686 za zaščito za obdobje petnajstih let plačeval 500 zlatnikov na leto.¹³ Istega leta, kot je bilo konec vojne, se je na mirovni konferenci v Sremskih Karlovcih Dubrovniška republika proti beneškim osvajalskim nameram uspešno branila s svojo diplomacijo. Podobno so Benečani oblegali Dubrovnik v ponovni vojni z Osmanskim imperijem od leta 1714 do 1718. Na mirovni konferenci v Požarevcu leta 1718 so s posrednim vplivom Dubrovniške republike odločili, da bo osmanski teritorij segal na severu do Kleka in na jugu do Sutorine pri mejah Dubrovniške republike. Ozemlje na severu do Kleka in na jugu do Sutorine so Dubrovničani Osmanom odstopili kot »tamponsko cono« med Dubrovniško in Beneško republiko.¹⁴

Eden izmed razlogov za agresijo Beneške republike do Dubrovnika so bile, poleg konkurence v trgovanju, tudi beneške spletke s Turki, ki so bile usmerjene proti preostalim krščanskim državam, ter strah pred razkritjem načrtov Svete lige proti Turkom. Beneška republika je zaradi takšnih razlogov Sveti ligi večkrat predlagala, naj se Dubrovnik vmeša v vojno ali pa naj se ga zavzame; njen razlog za ta predlog naj bi bil, da ga želi zaščititi pred Osmanskim imperijem.¹⁵

---

¹² Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 98; Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 118–121.

¹³ Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 99.

¹⁴ Svetljan Berković, *Vanjska politika Dubrovačke Republike*, 214–215.

¹⁵ Bruna Gamulin, *Dubrovačka Republika*, 61.

Benečani so Dubrovniško republiko ovirali z različnimi ukrepi, ki so onemogočali trgovanje in posledično bogatenje; denimo z nalaganjem plačevanja različnih pristojbin, nadlegovanjem, ropi, grožnjami, izsiljevanjem ter izmišljevanjem različnih zgodb (na primer, da je v Dubrovniku izbruhnila kuga). Tako so želeli preprečiti trgovanje z drugimi pristanišči, za Dubrovničane so v Benetkah brez temeljnega razloga uvedli karanteno. Dubrovničani so za dovoljenje za plovbo po Jadranskem morju plačevali določeno denarno odškodnino oziroma dajatev, ker so Benečani trdili, da je to »Beneški zaliv«. Dubrovniška republika se proti vojaško močnejši Beneški republici s svojo vojsko ni mogla upirati, ampak se je vedno branila s svojo odlično diplomacijo in tako Beneško republiko, ki je propadla leta 1797, preživela.¹⁶

2. 2. Uvod v zunanjepolitične odnose z Osmanskim imperijem

Zaradi osmanskega osvajanja Balkana in približevanja Osmanskega imperija Dubrovniški republici so se odnosi med državama začeli krepiti. Dubrovniška republika je za svojo zaščito in svobodno trgovanje po osmanskem ozemlju v 15. stoletju začela plačevati dajatve oziroma »harač«. Kljub temu, da je bilo v odnosu z Osmani veliko nevarnosti in je predvsem Kaymekan Kara Mustafa podal številne zahteve za plačilo odškodnine zaradi različnih obtožb (da so na primer Dubrovničani ropali ali zahtevali preveliko carino od osmanskih trgovcev, zlasti po potresu, te obtožbe niso bile resnične), so Dubrovničani tovrstne probleme reševali s svojo spretno diplomacijo. Kljub vsemu so jih Turki obravnavali kot vazalno državo, Dubrovničani pa so trdili, da so »zvesti haračani«, ker so imeli v svoji politiki proste roke.¹⁷ Harač je znašal 12.500 ducatov letno, in sicer vse do morejske vojne v letih 1684–1699. Na začetku morejske vojne so Dubrovničani prenehali plačevati davke Osmanskemu imperiju in začeli Avstriji plačevati po 500 ducatov (zlatnikov) na leto, in sicer za dobo 15 let. Ko se je vojna leta 1695 začela začasno obračati v prid Turčije, so ji Dubrovničani spet začeli plačevati davek. Osmanskemu imperiju so istega leta za nazaj in za vnaprej v času vojne v enkratnem znesku plačali 45.500 tolarjev. Po karloškem

---

¹⁶ Svetljan Berković, Vanjska politika Dubrovačke Republike, 216.

¹⁷ Svetljan Berković, Vanjska politika Dubrovačke Republike, 215–216.

miru so se s Osmanii dogovorili, da do leta 1703 plačajo samo en *harač*, nato pa na vsaka tri leta toliko, kot prej vsako leto, 12.500 dukatov.¹⁸

Dubrovničanom je plačevanje »harača« Osmanskemu cesarstvu prinašalo velike gospodarske koristi, s tem so imeli zaščito Osmanskega imperija pred zunanjimi sovražniki. Ta jim je zagotavljala praktično neodvisnost, prav tako so lahko svobodno trgovali v Osmanskem imperiju ter z drugimi državami. Bili so tudi povezovalni posredniki med Osmanskim imperijem in zahodno Evropo, kar je dobro vplivalo na gospodarski razvoj. Dubrovničani so imeli dovoljenje papeža za trgovanje s Turki tudi med vojnami, če niso pripomogli k uspehom na bojišču. Prav tako so poročali o političnih dogajanjih v porti svojim zahodnim zaveznikom, Turkom pa o dogajanju v krščanskem svetu ter jih obveščali o napredku in novi vojaški tehnologiji: na primer o strelnem in topovskem orožju. Tako so Dubrovničani igrali svojo nevtralno vlogo.¹⁹

2. 3. Notranja ureditev in uprava Dubrovniške republike

Dubrovnik je bil aristokratska, patricijska država, razvil se je iz komune, ki je kasneje postala republika. Od 16. stoletja so v njem vse bolj prevladovali meščani, ki so se ukvarjali s trgovino in pomorstvom. Plemstvo pa je živelo od zemljiških posesti in kapitala, ki ga je vložilo v domače in tuje banke. Prav tako so vlagali svoj denar v ladje, po sistemu karatov oziroma solasništva, kar je pomenilo, da so svoj denar vložili v več različnih ladij; če je katera izmed ladij doživela brodolom, so tako izgubili manj denarja, kot bi ga, če bi ga vložili v celotno ladjo. V 17. stoletju so v gospodarstvu v Dubrovniku prevladovali bogati meščani. Ker plemstvo v prejšnjih obdobjih v gospodarstvo ni vlagalo in se njegovo premoženje ni obnavljalo, se je le-to zmanjševalo. V notranji ureditvi Republike se do ukinitve le-te ni nič bistveno spremenilo, politiko so še vedno vodili plemiči, ki pa jih je bilo zaradi slabšanja finančnega položaja manj. Po velikem potresu v mestu Dubrovnik 6. aprila 1667 so bile med plemstvo sprejete tudi bogate meščanske družine, ki so svoj

---

¹⁸ Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 98–99.

¹⁹ Svetljan Berkovič, *Vanjska politika Dubrovačke Republike*, 216; Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 109–110; Bruna Gamulin, *Dubrovačka republika*, 58–59.

kapital pridobile s pomorsko trgovino. Ti novi plemiči so bili večinoma bogatejši kot stari, vendar jim stare plemiške družine niso priznale enakopravnosti.²⁰

Dubrovnik je imel kneza (rector), ki je predsedoval velikemu svetu (Consilium maius), malemu svetu in senatu kot prvi med enakimi. Knez je hranil državne pečate, najbolj zaupne in najvažnejše dokumente ter predlagal teme razprav po predhodnem posvetovanju z malim svetom. Knez je bil eden od elementov državne suverenosti, v 17. in 18. stoletju ga je iz vrst plemstva volil veliki svet za dobo enega meseca. Knez je bil najpomembnejši predstavnik Dubrovniške republike v komunikaciji s tujimi državami. Ni imel večjih pooblastil, v zunanji politiki pa je imel protokolarno in predstavniško vlogo. Vodilno oblastvo in element suverenosti Dubrovniške republike je bil veliki svet, to je zbor polnoletnih plemičev, starih nad 18 oziroma 20 let, slednje v krajšem obdobju 18. stoletja. Ob vstopu v svet so preverili njihovo starost, lastnino, izobrazbo in vzorno vedenje. Najprej je bilo v tem svetu 130 plemičev, po velikem potresu v Dubrovniku pa se je število članov velikega sveta zmanjšalo na 37. Zato so velikemu svetu dodali še člane iz 8 pomembnih meščanskih družin. Glavna funkcija velikega sveta je bila izvolitev kneza, urejali so tudi zakone in pomembna vprašanja. Nato je sledil senat ali svet naprošenih (Consilium rogatorum), ki je dolgo veljal za najvažnejše telo Republike, s časom je pridobil celo vlogo vlade. Vloga senata, tj. sveta naprošenih, je vse bolj odpravila vlogo velikega sveta. Po potresu leta 1667 je imel ta 45 članov, en resor so sestavljali po trije senatorji. Senat je vodil zunanjo politiko ter upravljal in nadzoroval diplomatske in konzularne predstavnike Dubrovniške republike. Z glasovanjem so izbrali dubrovniške diplomate in odposlance. Mali svet (Consilium minus) je deloval kot izvršilno telo, ki je izvajalo sklepe, sprejete najprej pri velikem svetu, in potem pri senatu. S knezom so člani malega sveta pred odposlanci tujih držav, ki so jih sprejemali v avdienco, predstavljali državo. Po potresu je imelo telo zaradi manjšega števila sedem članov, ki jih je veliki svet za obdobje enega leta izbral izmed svojih članov. Najmlajši član malega sveta je najprej deloval kot državni sekretar, kasneje pa še kot sekretar za zunanje zadeve, ki je imel stike z zunanjimi diplomati in konzularnimi predstavništvi tujih držav v Dubrovniku. Tuji predstavniki so mu predali diplomatska pisma, ki jih je predal višjim organom.²¹

---

²⁰ Ilija Mitić, Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici, 54–55.

²¹ Ilija Mitić, Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici, 55–57, 135; Svetljan Berković, Dubrovačka Republika, 207–208; Bojan Petrović, Diplomacija Dubrovačke Republike, 1; Bogdan Križman, O Dubrovačkoj diplomaciji, 27–30.

2. 4. Dubrovniški diplomatski predstavniki

Najvišji organ pri zastopanju Dubrovniške republike v komunikaciji s tujimi državami je bil dubrovniški knez kot formalni vodja države. Senat je vodil zunanje zadeve in je prevzel nadzor nad delom diplomatskih predstavnikov v tujini. Mali svet pa se je pretvoril v izvršilni organ senata in kanal, po katerem je prihajala diplomatska korespondenca. V tajništvu so opravljali administrativno-tehnično delo, kjer so sestavljali načrte za inštrukcije in diplomatska pisma, poverilnice, ukvarjali so se s šifriranjem in z vsem, kar je bilo povezano z misijami. Najmlajši član malega sveta je opravljal funkcijo ministra za zunanje zadeve. Bil je odvisen od napotkov senata, ki je odločal o vsem. Diplomatski predstavniki so morali njihove direktive strogo upoštevati in izvrševati. Senat je z večino glasov izbral diplomatske predstavnike in konzule dubrovniške države. Načini glasovanja so bili odvisni od tega, za katero državo so izbirali predstavnika.²²

Za celotno Evropo je veljalo, da je imela samo izredne odposlance (po dva člana). Dubrovnik pa je poleg izrednih odposlancev imel tudi stalne predstavnike, denimo stalni diplomatski predstavnik P. F. Pierizzi, leta 1685, je 16 let deloval v Rimu. Poleg konzularnega predstavništva se je Dubrovnik v zunanjih odnosih zanašal tudi na izredne diplomate, ki so bili odposlanci, izbrani za vsako državo drugače. Odposlanci so se po končani diplomatski nalogi vračali v Dubrovnik, na tujih dvorih so ostajali krajši čas oziroma določen čas. Tipični izredni predstavniki so bili odposlanci *haračarji*, ki so nosili *harač* v Istanbul. Izbirali so jih iz vrst dubrovniškega plemstva iz velikega sveta ali senata, po navadi sta to bila dva odposlanca. V 17. in 18. stoletju so vlado v Istanbulu zastopali odposlanci harača. Ko so na osmanski dvor prinesli harač, so nato delovali kot diplomatski predstavniki, dokler na dvor nista prišla nova odposlanca s *haračem*. Navodila ali inštrukcije je odposlancem s *haračem* dal senat. Bilo je natančno določeno, koga morajo obiskati, kašne so njihove obveznosti in naklonjenost katerih uglednežev morajo pridobiti. Odposlanci *haračarji* so na dvor v Istanbul najprej hodili vsako leto, po letu 1703 pa na vsaka tri leta.²³

---

²² Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 135.

²³ Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 137–139; Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istanbulu (Zagreb–Dubrovnik, 2003)*, 21–24; Bruna Gamulin, *Dubrovačka Republika*, 69–70.

Pomembni odposlanci so bili tudi dragomani, ki so govorili turški jezik. Njihovo delo je bilo izvajanje diplomatske strategije Dubrovniške republike v Osmanskem imperiju, kjer so podkupovali, obdarovali z različnimi darili in storitvami oziroma uslugami, prenašali pomembna diplomatska pisma ter pridobivali informacije za zahodni svet. Delovali so kot odposlanci v Bosanskem ejaletu in v porti, prevajali so turški jezik odposlancem Dubrovniške republike, ko so imeli stike z Osmani. Pomembni pa so bili tudi stiki, prijateljstva in zveze dragomanov s prebivalstvom Osmanskega imperija. Dubrovnik je imel turški urad, kjer so dragomani prevajali in shranjevali osmanske dokumente. Prevajali so tudi dubrovniška pisma vodilnih organov turškim dostojanstvenikom.²⁴

Prihod diplomata z njegovim spremstvom v Istanbul je zaznamoval poseben obred, strnjen v zbirki vedenjskih vzorcev – *ceremoniale*. Najprej so se srečali s konzularnim predstavnikom in prosili za sprejem pri velikem vezirju, ki so mu predali poverilnico. Nato so drugim pomembnejšem podarjali dragocene darove, da so si zagotovili sprejem pri sultanu. Pred vrnitvijo v Dubrovniško republiko so dobili *rekreditiv*, vendar so morali pred vstopom v mesto 30 dni prebiti v karanteni. Izredni odposlanci so prinesli ustno in pisno poročilo, ki je bilo tajno. Senatu so morali predati vse dokumente, povezane z misijo. Za dobro opravljeno delo so dobili pohvale, ob neuspeli misiji pa je senat začel s preiskavami in odposlanca so lahko denarno kaznovali ali zaprli.²⁵

Za moderno diplomacijo so bile informacije ključne. Dubrovnik je bil pomemben tako za zahodne krščanske države, ki so bile tako obveščene o dogodkih Osmanskega cesarstva, kot za vzhodne države; Dubrovničani so Osmane obveščali o namenih zahodnih držav. Podatke so zbirali in posredovali dubrovniški državljani, kot npr. ad hoc odposlanci, redni odposlanci, konzuli, časopisi in novice, vohuni v domovini in v tujini, ugledne osebe Dubrovnika, ki so živele ali prebivale v tujini, dubrovniški trgovci, korespondenti in vohuni pod krinko, ki so delovali v vseh pomembnejših mestih. Organ, ki je skrbel za pretok informacij in zapis v šifrah, je bil mali svet, v katerem je uradoval njegov tajnik. Vse je bilo zapisano v šifrah, saj so tako skrivali skrivnosti v

---

²⁴ Vesna Miović-Perić, *Dragomans of the Dubrovnik Republic* (Dubrovnik 2001), 81–83; Vesna Miović-Perić, *Na razmeđu* (Dubrovnik 1997), 40–45.

²⁵ Bruna Gamulin, *Dubrovačka Republika*, 69–70; Bojan Petrovič, *Diplomacija Dubrovačke Republike*, 4–5.

diplomaciji. Od vsepovsod je pretilo, da bosta Zahod ali Vzhod izvedela za namene drug drugega.²⁶

Pri stalnem diplomatskem predstavništvu je odposlanec dobil pisna navodila (instrukcije), ki jih je vzel s seboj na službeno pot v tujino. Navodila in končno pisno poročilo odposlancev sta bila edina dokaza o njihovi diplomatski dejavnosti, o njihovem uspehu ali neuspehu. Kasneje se je zaradi vse številnejših in zanesljivejših informacij povečala korespondenca, bivanje v tujini se je podaljšalo, izpopolnile so se metode dela, okrepili so se odnosi med dvorom, na katerem je odposlanec bival, in tistim, ki ga je poslal. Končna poročila so vsebovala čedalje boljše podatke o ekonomiji in vojaških razmerah. Proti koncu so postavili tudi stalna diplomatska predstavništva, imenovana ambasade ali agencije. Te so bile v stiku z domačim predstavništvom, pozneje z zunanjim ministrstvom, in so prejemale vse pomembne informacije. Tako je bil narejen prehod z diplomatskih misij na stalna diplomatska predstavništva.²⁷

Po potresu leta 1667 so bile za Dubrovnik značilne skrbi in nevarnosti zaradi Osmanskega imperija in Beneške republike. Zaradi dobre diplomacije so Dubrovničani ostali samostojni, vendar so morali vzdrževati dobre stike z vsemi tujimi državami. Še posebej so morali obdržati dobre stike z Osmansko državo, Avstrijci, Papeško državo ter Španijo. Stalna diplomatska predstavništva v teh prestolnicah so pomagala tudi pri obveščnosti o namerah Beneške republike. Tako je v 17. stoletju dobil stalno predstavništvo tudi Dubrovnik, z malenkostno zamudo v primerjavi s preostalimi evropskimi državami, vendar so podobno funkcijo za obdobje svojega imenovanja imeli že odposlanci s haračem v Istanbulu. V 17. in na začetku 18. stoletja je torej Dubrovniška republika svojo diplomacijo razširila na izredno ali začasno diplomacijo, ki je spominjala na odposlanca oziroma *haračarje*, in – novost – stalne diplomatske predstavnike. Odposlanec je bil lahko samo plemič iz Dubrovniške republike, stalni diplomatski predstavnik v prestolnicah pa je bil lahko tujec, kar so večinoma tudi bili. Vendar je bilo v 17. in 18. stoletju po Evropi več dubrovniških konzularnih kot pa diplomatskih predstavništev.²⁸

---

²⁶ Bruna Gamulin, *Dubrovačka Republika*, 68; Bogdan Križman, *O Dubravočkoj diplomaciji*, 57–58.

²⁷ Bogdan Križman, *O Dubrovačkoj diplomaciji*, 81–83; Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 135–139.

²⁸ Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 138–139.

2. 5. Konzularni predstavniki Dubrovniške republike

Konzularni predstavniki Dubrovniške republike, ki so delovali v tujini, so kazali na samostojnost in suverenost države. Dubrovniški konzuli so delovali v trgovskih središčih po Balkanu in od 14. stoletja tudi v nekaterih pristaniščih Sredozemlja. Zaradi dobrih trgovcev in dobro razvitega pravnega sistema je Dubrovnik hitro postal trgovski posrednik med Italijo in Balkanom. V tujini so začeli ustanavljati konzularna predstavništva. S tem so zaščitili in širili svojo trgovino ter trgovce in pomorščake pred lokalnimi organi. Izdajali so potrebna dovoljenja in overovali vse dokumente, sodili, upravljali administrativno-upravna dela ter pazili, da se Dubrovničani v tujini držijo dubrovniških predpisov in zakonov. Konzule so v 17. in 18. stoletju običajno izbirali iz vrst meščanov, pred tem pa samo iz plemstva. Konzule je z glasovanjem zbiral senat za nedoločen čas s posebnim odlokom. Za svoje delo so dobivali plačo, niso se smeli ukvarjati s trgovino in pobirali so davke od trgovcev, katerih dohodki so prispevali v državno blagajno. Po potresu v 17. stoletju je bilo za Dubrovniško konzulstvo izredno pomembno obdobje, ker je morala Dubrovniška republika zaradi porušenega mesta in zaradi manjšega bogastva obdržati svojo neodvisnost in obnoviti trgovino. V tem času so imeli 12 konzulatov na zahodu Sredozemlja in pet v Levanti. V prvi polovici 18. stoletja so število še povečali, in sicer na 21 na zahodu in sedem v Levanti. Skupaj jih je bilo v drugi polovici 18. stoletja tudi do okoli 50, več kot jih je imela Avstrija. V Istanbulu so pridobili konzulat šele na koncu 17. stoletja, pred tem je to delo opravljal odposlanec *haračar*. Po potresu je imel istanbulski konzulat nadzor nad vsemi konzulati turških pristanišč. V Beneški republiki niso imeli uradnega predstavnika, ker jih Benetke niso priznavale kot republiko. Za delovanje na Zahodu je konzul od države, v kateri je deloval, moral dobiti dovoljenje, tako imenovano diplomu, v Osmanskem imperiju pa se je dokument imenoval »ferman«, torej je šlo za sultanov ukaz.²⁹

Po velikem potresu in do konca Republike so bili konzularni predstavniki Dubrovniške republike na Zahodu generalni konzuli, konzuli in vice konzuli ter diplomatski agenti, ki so poleg diplomatskih zadev opravljali tudi konzularne naloge. Vsi dubrovniški podaniki so morali priznavati oblast svojega konzularnega predstavnika. Za dobro diplomacijo države so skrbeli s

---

²⁹ Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 115–124, 128, 132; Bogdan Križman, *O Dubrovačkoj diplomaciji*, 126–127, 130–132; Bruna Gamulin, *Dubrovačka Republika*, 71. Lovro Kuncević, *Domagoj Madunić Venecija i Dubrovnik u vrijeme velikog potresa 1667. godine* (Dubrovnik 2014), 186–187.

posredovanji informacij o politiki, vojnah in trgovskih priložnostih, ki so vladi oziroma senatu v Dubrovniku pomagali pri odločitvah o tem, kako vzdržati v konfliktih nasprotujočih se strani in obenem ostati nevtralen ter si priskrbeti priložnosti za trgovanje. V tem obdobju so v diplomaciji prevladovali dopisi in zaupniki, ki so bili seznanjeni s pomembnimi informacijami o dogajanju v svetu in so svoje informacije pošiljali vladi, od katere so pridobivali tudi navodila za nadaljnje delo. Tako so bili Dubrovničani v zgodnjem novem veku (17. in 18. stoletje) posredniki v trgovini med vojskujočima se stranema zahodne Evrope in Balkana. Konzul je po potrebi pri posameznih nalogah deloval tudi kot diplomatski predstavnik, če le-ti niso bili prisotni. Deloval je tudi v političnih zadevah države, v kateri je prebival, in bil predstavnik Dubrovnika v mednarodnih političnih odnosih.³⁰

2. 6. Pomorsko trgovanje in z njim povezano gospodarstvo Dubrovniške republike ter gospodarska kriza konec 17. in na začetku 18. stoletja

Gospodarstvo Dubrovniške republike je slonelo na trgovanju, zlasti na pomorski trgovini, ker je bila Dubrovniška republika ena izmed velesil pomorske trgovine na Jadranu in v Sredozemlju. V 17. stoletju in do konca svojega obstoja se je Dubrovniška republika ukvarjalav veliki meri z ladijskim prevozništvom.³¹ Obvladovali so kopensko in pomorsko trgovino s svojimi močnejšimi sosedi, zlasti z Osmanskim imperijem. Dobili so dovoljenje papeža, da lahko trgujejo z Osmanskim imperijem in so osmanske dobrine posredovali na zahodni trg. Izkoristili so tudi vojne in kot nevtralni zavezniki trgovali z obema vojskujočima se stranema. Tako je 25 let vojskovanja med Benetkami in Osmanskim imperijem v kretski vojni v letih 1645–1669 Benetkam onemogočalo aktivnejše udeleževanje v pomorski trgovini na Balkanu preko Splita, kar je Dubrovniški republiki zaradi njene nevtralnosti pomagalo dvigniti in izboljšati svojo pomorsko trgovino. Tako so poskušali pridobiti ponovni primat v pomorskem trgovanju na Balkanu.³²

---

³⁰ Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 126–127, 130–134; Bogdan Križman, *O Dubrovačkoj diplomaciji*, 126–127, 134.

³¹ Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 125.

³² Bernard Stulli, *Dubrovnik*, Enciklopedija Jugoslavije, Leksikografskog zavoda FNRJ (Zagreb 1958), 144–145.

Po vrhuncu je v 16. stoletju prišlo do gospodarske pomorske krize, ki je rasla ter se ustavila v 17. in v prvi polovici 18. stoletja. Eden glavnih razlogov za to krizo je bila preusmeritev pomorske trgovine iz Sredozemlja na oceane. V Sredozemlju pa so prevzele primat Nizozemska, Anglija in Francija. Te države so postajale vse močnejša konkurenca. V Sredozemlju se je poznalo zmanjšanje trgovanja s pomembnejšim blagom, še posebno s kolonialnim, preko Levante. Dubrovniška mornarica ni bila več konkurenčna zahodni, ker so zahodna trgovska ladjevja svoje trgovsko blago pripeljala in ga tudi sama razvozila po Sredozemlju. To in pa višje cene blaga je bilo tisto, kar je vplivalo na že omenjeno krizo pomorske trgovine sredozemskih držav.³³ K še večji gospodarski krizi Dubrovniške republike je pripomogel potres leta 1667, ki je uničil mesto Dubrovnik in povzročil veliko materialne škode in človeških žrtev. Po končani vojni med Benečani in Osmanskim imperijem leta 1669, so Benečani hoteli prevzeti trgovino Dubrovniku in obnoviti svojo trgovsko moč na Balkanu. Nameravali so zmanjšati dubrovniško trgovino tudi na kopnem in prevzeti njene trgovske poti. Pri ustju reke Neretve so Benečani postavili pomorsko blokado in še eno na drugi strani v Novem, kar je Dubrovniški republiki povzročilo še večje gospodarske težave. Tako je v 17. stoletju močno nazadovala celotna Dubrovniška trgovina in ne samo tranzitna.³⁴

V zgodnjem 17. stoletju so Benečani prepovedali izvoz svoje soli v Dubrovnik za potrebe balkanskega zaledja, v sredini 17. stoletja pa so blokirali pomorsko trgovino in zahtevali davek. Na grožnje Benečanov so Dubrovničani odgovorili z liberalizacijo trgovine, tako da so skrajšali karanteno ter razglasili prost izvoz ter uvoz usnja in tkanin.³⁵ Pomorsko trgovino in beneško-dubrovniški pomorski spor je zaznamovalo plačevanje davka Benetkam za dovoljenje za plovbo po Jadranu. Plačevali so ga celotno 17. stoletje do prve polovice 18. stoletja in je bil glavni pokazatelj, kdo je gospodar Jadranske obale. Davek je znašal 10 dukatov na veliko in 5 dukatov na malo ladjo. Glavno blago dubrovniške trgovine v notranjost v 17. in 18. stoletju je bila sol, s katero so trgovali z zalednimi državami. Sol so dobivali med drugim z uvozom iz Apulije, vendar

---

³³ Bernard Stulli, Dubrovnik, Enciklopedija Jugoslavije, Leksikografskog zavoda FNRJ Zagreb 1958), 144.

³⁴ Bernard Stulli, Povijest Dubrovačke republike (Dubrovnik 1989), 113–114.

³⁵ Josip Vrandečić, Hrvatska povijest u ranome novom vijeku. Regio maritima: Dalmacija i Dubrovnik u ranome novem vijeku (Zagreb 2007), 58.

so dovoz soli v dubrovniška pristanišča ovirali Benečani, kar je predstavljalo drugo pomembnejšo obliko nasilja Benečanov nad Dubrovnikom.³⁶

H krizi Dubrovnika je prispevalo tudi to, da so se začela razvijati domača trgovska središča in domači kapital ter judovska trgovina na balkanskem ozemlju, ki je spadalo pod Osmanski imperij. S tem se je zmanjševal vpliv dubrovniške trgovine, ki je nekdaj na teh ozemljih imela vodilni položaj. Trgovske poti v Solun, Istanbul in po Donavi so pobrale velik del trgovskega blaga balkanskega trga, ki je sicer potovalo skozi dubrovniško pristanišče, in so še dodatno zaostriale tekmovanje za balkansko trgovino.³⁷ Z nastalo gospodarsko krizo je bila Dubrovniška republika ranjena tam, kjer je bila najmočnejša in je pridobivala svoje bogastvo. Tako se je končal razcvet pomorske trgovske sile, Dubrovnika, v 16. stoletju, ko je bil ta na vrhuncu svoje pomorske trgovinske moči.

Dubrovnik kot vodilna pomorska trgovska sila ni mogel več konkurirati Genovi in Benetkam na oceanih, ker za tak podvig ni imel moči in znanja. Glavnino kapitala, ki so ga Dubrovničani pridobili v 16. stoletju v glavnem iz pomorske trgovine so po novem vlagali v banke in denarne zavode v italijanskih mestih, še posebej v Neaplju in Anconi. Veliki dubrovniški trgovci so odhajali iz tveganih pomorskih poslov in raje začeli poslovati s pasivnimi rentami. Zaradi tega se je dubrovniška trgovska mornarica iz širšega Sredozemlja odmikala v Jonsko morje, na Jadran in v okolico Južne Italije, tako da je bila trgovska dejavnost Dubrovničanov v Levanti v 17. stoletju šibka. V zahodnem Sredozemlju je obdržala nekaj skromne trgovine s Španijo in Neapeljskim podkraljestvom.³⁸

V 17. stoletju se je število dubrovniških ladij zmanjševalo. Sredi stoletja so jih imeli do 120, njihova povprečna nosilnost je bila 100 vozov. Skupna obremenitvena zmogljivost vseh trgovskih ladij ni presegala 12.000 vozov. To je bila komaj tretjina nosilne obremenitve tamkajšnjih ladij iz 16. stoletja, največja kriza pa je bila v drugi polovici 17. stoletja, ko je skupna nosilnost ladij dosegala le okoli 8.000 vozov.³⁹

---

³⁶ Bernard Stulli, *Povijest Dubrovačke republike 116–117*; Bernard Stulli, *Enciklopedija Jugoslavije*, Leksikografskog zavoda FNRJ (Zagreb 1958), 146.

³⁷ Bernard Stulli, *Povijest Dubrovačke republike*, 115.

³⁸ Bernard Stulli, *Enciklopedija Jugoslavije*, Leksikografskog zavoda FNRJ Zagreb 1958), 144.

³⁹ Bernard Stulli, *Enciklopedija Jugoslavije*, Leksikografskog zavoda FNRJ Zagreb 1958), 144.

Ko se je Dubrovniška republika po svojem gospodarskem padcu po velikem potresu začela pobirati, se je začelo obnavljati tudi mesto. Takrat pa se je začela nova vojna med Osmani in Benečani, ki je trajala od leta 1684 do 1699. Tedaj je sledila največja akcija Benetk proti Dubrovniku. Benetke so Osmanskemu imperiju odvzele celotno ozemlje okrog dubrovniških mej ter obkolile Dubrovniško republiko. Tako je imela Dubrovniška republika na kopnem blokiran dostop do trgovine z državami v svojem zaledju. Benečani so tako v zadnjem desetletju 17. stoletja blokirali Dubrovnik in ga onesposobili. Različna dejanja Benečanov in pljenje roparjev po dubrovniškem ozemlju so povzročili ponovno recesijo med letoma 1690 in 1710.⁴⁰ Dubrovniška mornarica naj bi imela v teh časih samo okoli 75 trgovskih ladij.⁴¹

Dubrovniški vladni organi so poskušali vzdrževati pomorsko trgovanje z Levantom. Na koncu leta 1667 so ustanovili konzulat v Smirni ter kmalu za tem, leta 1670, obnovili konzulat v Aleksandriji. Na začetku 18. stoletja je pristojnost za to območje pridobil konzulat v Istanbulu. Trgovanje v Sredozemlju je bilo vse redkeje. Glavno območje njihovega trgovanja so postali Jadran, južnoitalijanska pristanišča in Jonsko morje. Na prehodu iz 17. v 18. stoletje naj bi imela dubrovniška mornarica samo 40 ladij, katerih nosilnost je bila 2.900 vozov. Razlog je bil v tem, da so veliko ladij prodali v tujino, preostale so bile stare, ladjedelništvo pa je zastalo v razvoju. Dubrovničani so si ladje za svojo trgovino izposojali od drugih držav, najemali so jih tudi pri Beneški republici.⁴²

V zgodnjem obdobju 18. stoletja je bil gospodarski razvoj zelo počasen, enako počasi je ponehovala recesija, zato je bilo za izhod iz krize potrebno veliko časa. Med letoma 1715 in 1718 je spet divjala beneško-osmanska vojna in spet so se pojavili tegobe, zastoj gospodarstva ter nevarnosti zaradi beneških, hajduških in roparskih napadov. Benečani so zopet obkolili in popolno gospodarsko blokirali ozemlje Dubrovniške republike. Tako je bil znova ogrožen obstoj Dubrovnika. Po premirju v Požarevcu leta 1718 so Benečani izgubili ozemlje, ki so ga zasedli okoli Dubrovnika. Meje med Dubrovnikom in Osmanskim imperijem na kopnem so bile spet takšne, kot so bile pred letom 1699. Dubrovničani so obnovili kopensko trgovanje z državami iz svojega zaledja ter tekmovali s Splitom in pristanišči Gabele, Novega in Risna, ki so jim vladali Benečani. Konkurencu so pomenili tudi trgovci iz Osmanskega imperija s pristaniščem v Draču,

---

⁴⁰ Bernard Stulli, *Povijest Dubrovačke republike*, 114.

⁴¹ Josip Vrandečić, *Hrvatska povijest u ranome novom vijeku*, 60.

⁴² Bernard Stulli, *Povijest Dubrovačke republike*, 114.

ki je delovalo v izvozni trgovini na Jadranu. Primat v pomorski trgovini v Sredozemlju pa je imela francoska mornarica. Dubrovniška pomorska trgovina se je počasi izboljševala do sredine 18. stoletja, ko se je republika pri polnjenju blagajne lahko spet zanašala na svoje gospodarstvo. K temu izboljšanju je pomagalo tudi nastajanje novih velesil v Jadranskem morju. Avstrijci so leta 1717 izdali edikt o svobodni plovbi po Jadranu ter leta 1719 ustanovili svobodni pristanišči Trst in Reko. S tem se je zmanjšal vpliv Benetk v Jadranskem morju in tudi agresije proti Dubrovničanom.⁴³

2. 7. Finance Dubrovniške republike

Dubrovniška republika je bila država, ki je imela pomembno ekonomsko vlogo na Balkanu in v Sredozemlju od osvoboditve izpod Beneške republike do svojega konca leta 1808. Vodila je svojo neodvisno finančno politiko ter imela svoj denarni sistem in monetarne ukrepe. Dubrovnik je imel že pred osvoboditvijo izpod Benetk dobro zastavljeno carinsko zakonodajo, temeljila je na Carinskem statutu (*Liber Statutorum Doane*) iz leta 1277. V veliki palači Sponza je bil vse do ukinitve Republike glavni in edini carinski urad. V tej palači je bilo tudi veliko carinsko skladišče, v katerem so hranili vse blago iz pomorske in kopenske trgovine. Tam so ga ocenili in določili carino. Nobena dubrovniška ladja blaga ni smela izkrcati ali vkrcati na kakšnem otoku ali pristanišču, razen v carinskem skladišču. Med državne prihodke Dubrovniške republike so spadali carina, trošarina, prodaja soli, kazni, najemi stavb in zemljišč, ladijski davki, preostale pristojbine in podobno. Carinski sistem Dubrovnika je ščitil domače kmetijske in obrtne proizvode, kot so bili olja, kože, svila, vino, tkanine in volna, izdelki zlatarjev, kovačev in čevljarjev ter drugih obrtnikov.⁴⁴

Dubrovniška samostojna država je imela poseben denarni sistem. Prvi dubrovniški kovanci so se pojavili na začetku 14. stoletja, prve omembe kovačnic denarja pa segajo v leto 1337. Kovali so bakreni in srebrni denar, zlatega pa niso imeli. Kovnica denarja je bila v zgradbi carinskega urada poleg finančnih in carinskih oblasti, skoraj brez prekinitve je delovala do leta 1803. V obtočje je dala velike količine bakrenega in srebrnega, malega in velikega denarja. Kovala je 15 vrst denarja,

---

⁴³ Bernard Stulli, *Povijest Dubrovačke republike*, 114–115.

⁴⁴ Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 75–76.

ki je bil različnih vrst in velikosti. Za bakreni kovanec je bila enota *minca*, za srebrni kovanec pa dinar. Dubrovniška vlada si je prizadevala, da bi bil njihov kovani denar cenjen po vsem svetu in je pazila na sestavo kovanega denarja. Vedela je, da jih bo trgovski svet v različnih tujih državah sodil po denarju, ki ga bodo dali v obtok. Zato je leta 1461 dubrovniški senat odobril zakon za delovanje kovnic denarja, ki je zapovedoval, v kašnem razmerju morajo biti zlite plemenite kovine in kako mora biti kovan srebrni kovanec. Naloga kovnice je bila kovati državni denar. Vrhovno upravo nad kovnico je imel senat, poslovanje kovnic pa so nadzorovali uradniki carinskega urada. Potres leta 1667 je delovanje kovnic denarja prekinil, leta 1675 pa so spet kovali denar.⁴⁵

Dubrovnik je bil trgovsko in pomorsko v razmerjih s številnimi državami na Balkanu in v Sredozemlju. Z njimi je bil povezan tudi ekonomsko in monetarno, zato je ekonomska kriza prizadela tudi Dubrovnik. Vloga Dubrovnika je bila velika tudi po ekonomski krizi, njegov monetarni sistem je pomenil pomemben del balkanskega. Zaradi krize v 16. in na začetku 17. stoletja se je Dubrovnik soočil s porastom tečaja denarja in s splošnimi monetarnimi problemi, ki so zajeli celotno Sredozemlje. Svoj denarni sistem je Dubrovnik poskušal popraviti z različnimi ukrepi. V 17. stoletju je doživel krizo zlasti v pomorski trgovini v Sredozemlju in v kopenski po Balkanu.⁴⁶

2. 8. Zakonodaja Dubrovniške republike

Dubrovniška republika je bila do leta 1358 pod oblastjo Beneške republike, kar se je poznalo pri podobnosti zakonodaje, s časom pa se je dubrovniška zakonodaja začela spreminjati, in sicer po vsebini, spremenile so se tudi razne odločbe statuta. Samostojno urejanje zakonodaje je bilo eno izmed glavnih dejanj, ki je državi zagotavljalo svobodo in neodvisnost.⁴⁷

Kodifikacija prava je bila v Dubrovniški republiki zapisana leta 1272, do leta 1358 so še dodajali zakone, nato pa je temeljna zakonodaja v osmih knjigah ostala enaka do konca dubrovniške države. S tem so bili kodificirani tudi začetki diplomacije, saj so ti predpisi dajali temelje za takratno

---

⁴⁵ Ilija Mitić, Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici, 80–81.

⁴⁶ Ilija Mitić, Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici, 81–82.

⁴⁷ Ilija Mitić, Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici, 60–61.

diplomatsko in konzularno predstavništvo.⁴⁸ Prva knjiga ureja pristojnosti dubrovniških organov ter določa pravice in dolžnosti uradnikov. Druga knjiga vsebuje obrazce priseg – od najvišjih do najnižjih uradnikov. Tretja knjiga vsebuje pristojnosti sodstva in sodne postopke, četrta pa govori o družinskem pravu in dedovanju. Peta knjiga določa ureditev ter varovanje mesta in državnega teritorija. Šesta knjiga obravnava kazensko pravo. Sedma določa plovbo in pomorsko pravo ter zadnja, osma knjiga, zajema predpise, ki so bili izpuščeni v starejšem, tako da je kodificirano pravo z njo popolnejše.⁴⁹

Od 14. in 15. stoletja pa do ukinitve Republike so sprejete in izglasovane zakone zapisali v Rumeno (Liber croceus) in zeleno knjigo (Liber viridis). V italijanskem in latinskem jeziku sta vsebovali predpise o dubrovniških odposlancih in konzulih, o njihovi izvolitvi in delovanju ter o njihovih pravicah in dolžnostih. Tudi predpise o urejanju diplomatskih zadev, kot na primer, da je bilo vse, kar je odposlanec dobil za darilo v kraju, kamor je bil poslan, last Dubrovniške republike.⁵⁰ Rumena knjiga je vsebovala tudi številne pomorske in trgovsko-pomorske predpise ter urejala razna ekonomska vprašanja, ki so se nanašala na razvoj obrti v Dubrovniški republiki. Naslednja zbirka zakonov je bila Capitolare della Doana Grande, ki je zamenjala stari carinski zakonik po letu 1413; Capitolare so dopolnjevali in urejali v 17. in 18. stoletju. Ta zakonik je urejal takratne ekonomske potrebe Dubrovnika, izoblikoval je način plačevanja carine pri morskem in kopenskem uvozu ter izvoz raznovrstnega blaga. Preostanek pravne zbirke je vseboval dohodke od prodaje rib in pristaniških taks ter nadzoroval mere in trgovino. Sredi 16. stoletja je nastal Zakon o pomorskem zavarovanju (Ordo super assecuratoribus). Ta pomorski zakon je bil kot pravni akt eden izmed najstarejših zakonov te vrste v svetovnem merilu.⁵¹

Vsa ta zakonodaja je bila pomembna za diplomacijo Dubrovniške republike z drugimi državami na področju pomorstva in trgovanja in za konzularna predstavništva, za vse to je bilo treba imeti zelo dobro organizirano pravo oziroma zakonodajo, da so delo in pogajanja potekali brez težav.

---

⁴⁸ Bogdan Križman, O Dubrovačkoj diplomaciji, 65; Ilija Mitić, Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici, 60–61.

⁴⁹ Ilija Mitić, Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici, 60–61.

⁵⁰ Bogdan Križman, O Dubrovačkoj diplomaciji, 65–73; Ilija Mitić, Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici, 62.

⁵¹ Ilija Mitić, Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici, 62–65.

2. 9. Vojska in mornarica Dubrovniške republike

Dubrovniška republika je svojo samostojnost ohranjala z izredno diplomacijo in dobro strateško lego. Ta ji je dajala možnosti za trgovanje in s tem pridobivanje denarnih sredstev, ki so jih potrebovali v diplomaciji, da so si zagotovili vojaško zaščito močnejših velesil. Vojsko so imeli samo za obrambne namene, za varovanje državne meje in pomembnih strateških točk ter za vzdrževanje notranjega miru in reda v državi in mestu. Republika je imela profesionalno vojsko, ki je po podatku iz druge polovice 18. stoletja štela okoli 200 do 300 vojakov in okoli 100 »bombarderjev«, tj. topničarjev, njeno število ni bilo konstantno. Ob nevarnosti so lahko vpoklicali tudi meščane Dubrovnika in preostale državljane, stare od 20 do 60 let. Dubrovniška republika je imela za obrambo veliko trdnjav. Imela je najmodernejše orožje in po kakovosti orožja nikoli ni zaostajala za drugimi državami. Ni imela stalne vojne mornarice, kljub temu pa je, kadar je bilo treba, oborožila državna plovila. Poleg tega so bile dobro oborožene tudi trgovske ladje, saj je nevarnost pretila predvsem zaradi piratov.⁵²

V zgodnjem obdobju 17. stoletja je bila tretjina vseh državnih izdatkov namenjena za vojsko. V teh časih sta grožnje pomenila zlasti Beneška republika s svojimi obleganji konec 17. stoletja ter Osmanski imperij, ki je leta 1678 ogrožal meje Dubrovniške republike. V takšnih primerih se je vlada zanašala na tuje vojaške plačance. Včasih so za vojaško pomoč posredno s svojo diplomacijo prosili močnejše države zaveznice, zlasti Neapeljsko podkraljestvo. Senat je podeljeval vojaške nazive diplomatom, ki so jih predstavljali v tujini, zlasti za pomembne diplomatske pogovore in druge pomembne misije v tujini. Vojaške nazive so dodeljevali zato, da so svojim diplomatskim predstavnikom povečali ugled pred tujimi državami. Podeljevali so nazive, kot so polkovnik, kapetan, poročnik in praporščak. Vojska Dubrovnika, in s tem njegova obramba, je bila pomemben del njegove samostojnosti ter potreb in zmožnosti v skladu z mednarodnim nevtralnimi položajem Dubrovniške republike.⁵³

---

⁵² Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 80–90.

⁵³ Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 87–91.

3. Primerjava dubrovniške diplomacije v miru in v času osmansko-beneških vojn

V naslednjih petih podpoglavjih primerjam dubrovniško diplomacijo v vsakem izmed petih obdobj med mirnim časom in časom osmansko-beneških vojn ter tako prikažem, kakšni so bili odnosi med odposlanci in senatom, odposlanci in tujimi vladarji oziroma diplomati, značilnosti dubrovniške diplomacije, strategije njihove diplomacije, takratni državni odnosi Dubrovniške republike z drugimi državami. Prvo obravnavano obdobje v času vojne med Beneško republiko in Osmanskim imperijem je zadnji del kretske vojne (1667–1669). V njem sem zajel obdobje po potresu in dveletni konec vojne, ker so se od tega obdobja dalje Dubrovničani zaradi pomanjkanja denarja (v tem času so prenavljali mesto po potresu) morali najbolj opreti na svojo diplomacijo. Sledili sta morejska vojna (1684–1699) in mala morejska vojna (1714–1718). V povezavi z diplomacijo v mirnem času pišem o mirnem obdobju med kretsko vojno in morejsko vojno (1669–1684) ter o obdobju med morejsko in malo morejsko vojno (1699–1714).

3. 1. Dubrovniška diplomacija med kretsko vojno po velikem potresu (1667–1669)

Za to obdobje je bila značilna vojna med Beneško republiko in Osmanskim imperijem ter veliki potres 6. aprila 1667. Ta je uničil mesto Dubrovnik, za prenovo mesta so porabili ogromno sredstev, kar je povzročilo pomanjkanje denarja. Potres in požar ter dejavnosti, povezane z njima, so Dubrovničane prisilili, da so svojo suverenost ohranili z odlično diplomacijo. V obdobju po potresu je bosanski beglerbeg s svojo vojsko poskušal priti v porušeni Dubrovnik ter se okoristiti z bogastvom mesta. To je izvedel pod pretvezo, da mu želi pomagati. Beneški generalni providur je nagovarjal Dubrovničane k predaji oziroma k združitvi v unijo. Hotel je tudi preusmeriti osmanske trgovce v pristanišči Split in Gabelo. V zameno za obuditev pristanišč na Neretvi je osmanskemu imperiju nameraval dati tudi Kotor. Na Gabelo je na pogajanjih z Dubrovnikom, ko je bil ves čas v stikih z Benečani, opozoril tudi bosanski beglerbeg. Vendar so te aktivnosti proti Dubrovniku kmalu po potresu zamrle. Dubrovničani so vzpostavili začasno vlado plemičev, ki so

Republiki vladali v veliki zmedbi po potresu ter ji skušali vrniti nekdanjo slavo. Da bi to dosegli, so se po diplomatskih poteh dogovarjali z Benečani in hercegovskim sandžakbegom.⁵⁴

V Benetkah sta bila dubrovniška predstavnika Bassegli in Gozze. Zadnji je ugotovil, da Benečani zbirajo vojaške ladje z vojsko. Le-te naj bi obiskale dežele, ki so bile žrtve potresa. Bassegli je v svojem diplomatskem pismu sporočil to novico ter namene Benečanov o osvajalskih naklepih. O vsem tem je obvestil tudi španskega ambasadorja v Benetkah, ki je poslal pismo španskim ministrom ter neapeljskemu podkralju. Priporočil jim je, naj bodo v pripravljenosti zaradi beneške odprave.⁵⁵

Po diplomatski poti so prosili za pomoč Rim, ko so 10. aprila 1667 napisali pismo papežu Aleksandru VII., drugo pismo pa njihovemu neformalnemu predstavniku v Vatikanu, opatu Stjepanu Gradiću (Gradij). Ta je živel v Rimu in ohranjal stike s svojo domovino, opravljal tajne diplomatske naloge ter posredoval informacije Dubrovniški republiki. Vse to je bilo pomembno za preživetje Republike. Gradiću je z diplomacijo uspelo urediti, da so Dubrovničani za obdobje petih let polovico prihodkov od pobožnih fundacij lahko porabili za utrjevanje obrambe mesta, saj jim je primanjkovalo denarja za vojsko.⁵⁶ Njegova naloga je bila tudi prositi papeža za finančno pomoč ter poskrbeti v pogovoru z beneškimi ambasadorji, da Benetke ne bodo osvajale Dubrovnika. To bi namreč lahko razjezilo Osmanski imperij, ki ne bi dopustil, da gre Dubrovnik v druge roke. V svojem slogu diplomacije s pooblastili, ponižnostmi in zvitimi grožnjami so Dubrovničani prosili Gradića še za eno značilno dubrovniško diplomatsko potezo. Ta naj bi o vseh teh dogodkih obvestil španskega ambasadorja v Rimu. Gradić je prosil tudi kardinala Barberinija (ki je bil dubrovniški zaščitnik v Papeški državi), naj prepreči osvajalne akcije Benetk glede Dubrovnika. Na sestanku kardinala, Gradića in beneškega diplomata je Gradić izvedel, da so nameni Benečanov samo človekoljubni in nikakor ne vojaški. Po Gradićevem vtisu so želeli biti le obramba pred Osmanskim imperijem. Gradić je na sestanku povedal, da Turki nimajo osvajalskih namenov, da nimajo denarja za obnovo mesta in da so Dubrovničani svoje mesto pripravljene tudi braniti. V takih primerih je dubrovniška diplomacija delovala zelo panično. Bili so sumničavi in previdni glede Beneške republike, vendar je Gradić sam deloval drugače, ne tako

---

⁵⁴ Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istanbulu* (Zagreb–Dubrovnik 2003), 141.

⁵⁵ Lovro Kunčević, Domagoj Madunić, *Venecija i Dubrovnik*, 186–187.

⁵⁶ Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 158–159; Lovro Kunčević, Domagoj Madunić, *Venecija i Dubrovnik u vrijeme velikog potresa 1667. godine* (Dubrovnik 2014), 185–188.

panično kakor začasna vlada doma.⁵⁷ Gradiću je po diplomatski poti uspelo pridobiti tudi posojila pri neapeljskih in rimskih bankah ter del kapitala Dubrovničanov, ki so ga imeli deponiranega v prej omenjenih bankah. Ta posojila so imela izključno dobrodelni namen. Dubrovniška diplomacija je pridobila posojila, ker so v svoji diplomaciji velikokrat poudarili, da so krščanska enklava v sosedstvu Osmanskega imperija, zato jim je zlasti papež dajal podporo, v tem primeru denarno posojilo.⁵⁸

Kakšne namene imajo Benetke z Dubrovnikom, takrat ni bilo znano, vendar pa so beneški plemiči podpirali dubrovniške pri obnovi mesta, kar je kazalo na dubrovniško podrejenost. Tako je predstavnik Dubrovnika v Benetkah, Miho Sorkočević-Bobaljević (Sorgo-Bobali), 16. decembra 1669 pisal, da je edina možnost, da se pristanišče Split, ki je spadalo pod Benetke, po končani kretske vojni ne bi ponovno odprlo, da se Dubrovniška republika združi z Beneško republiko v unijo in tako posledično ne bi več plačevala dajatev Benetkam. To je bil njegov dolgotrajni osebni dogovor z Benetkami, kar je pomenilo diplomatsko neprofesionalnost, saj se ni držal navodil in je vse skupaj sumljivo kazalo na skriti pakt z Benečani. Dubrovniška vlada, katere dopisnik je bil izjemni senator Luka Zamagna, je predlog odločno zavrnila. V tem, da so Dubrovničani zavračali unijo, se je čutil močan vpliv Osmanov. Odvisnost od Benečanov naj bi sprejeli samo, če bi jih napadli Osmani, kar pa se ni zgodilo. To je bil tudi eden od razlogov za zavrnitev povezave z Benetkami. Kljub vsemu pa je bil najpomembnejši razlog ta, da Dubrovničani niso hoteli izgubiti svoje svobode in so za vsako ceno želeli ostati samostojni.⁵⁹

Beneško-dubrovniški odnosi so bili zelo odvisni od kretske vojne. Benečani so se bali, da bo Osmanski imperij zaradi potresa in zmanjšane moči osvojil Dubrovnik. Zato so pošiljali svoje vojaške enote in si hoteli Dubrovnik podrediti, njihov končni cilj kljub vsemu ni bil uničenje Dubrovnika. Prav tako je bilo pomembno, da so imeli Dubrovničani od leta 1645 monopol nad trgovino na Jadranu in v okolici. Benečani so to želeli spremeniti, da bi posledično lahko odprli vsaj kako pomembno beneško pristanišče v Dalmaciji. Želeli so izkoristiti težave Dubrovničanov zaradi potresa in dokazati Osmanom, da Dubrovničani niso več sposobni trgovati. Dubrovničani

---

⁵⁷ Lovro Kunčević, Domagoj Madunić, Venecija i Dubrovnik, 185–188.

⁵⁸ Robin Harris, Dubrovnik: A history (London 2006), 338–339; Ilija Mitić, Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici, 160.

⁵⁹ Robin Harris, Dubrovnik: A history, 332–333; Lovro Kunčević, Domagoj Madunić, Venecija i Dubrovnik, 206–212.

so se tega zavedali in so 21. julija 1667 pisali svojemu odposlancu Sorkočević-Bobaljeviću, da vedo za beneške naklepe, da bi poslali hajduke nad osmanske karavane, namenjene v Dubrovnik, kjer bi jih napadli in tako dokazali, da jih Dubrovnik ni sposoben zavarovati. Glavna pogajanja v porti (Osmani) med kretske vojno pa so bila usmerjena v to, da ostanejo pristanišča Split, Drač in Gabela na Neretvi zaprta, ker bi sicer izgubili monopol nad trgovino na Jadranu.⁶⁰

Leta 1664 so na dubrovniškem ozemlju hajduki oropali dva bosanska trgovca. Trdili so, da je bila to dubrovniška krivda in da so sodelovali z roparji. Do velikega potresa se spor ni rešil, za nameček pa je porta trdila, da je vsa lastnina preminulih plemičev njihova, saj Osmanski imperij deduje, če vazalni plemiči nimajo dedičev. Zahtevala je 300 vreč ali 150.000 tolarjev, kar je znašalo okoli pet *haračev* in pol. Dubrovničani so trdili, da ta lastnina pripada njim. Pobudnik je bil kruti Kara-Mustafa, »kajmekam« velikega vezirja Čuprilića, ki se je mudil v vojnah na Kreti. Kara-Mustafa je po potresu nameraval zapleniti vse dubrovniško bogastvo. Nasprotoval mu ni nihče, saj se je veliki vezir bojeval na Kreti, sultan Mehmed IV. pa je bil pod njegovim vplivom.⁶¹

Maja je senat v porto poslal dva odposlanca, Martolico Kristova Zamagna in Mata Marinova Menza, da bi plačala harač. Poleg tega sta dobila nalogo, da se pogodita s Karo-Mustafom o manjšem plačilu. Kari Mustafi sta prinesla kot osebno darilo 300 tolarjev, plačali pa naj bi 2000 tolarjev. Odposlanca sta bila zmedena in nista vedela, kaj storiti. Senat je poslal še trgovca iz Beograda, Frana Caloiera, kot dragomana in za tajnika poslanstva. Zaradi neplačila celotnega harača je odposlanca Kara-Mustafa vrgel v zapor.⁶²

Septembra 1667 je začasna vlada Dubrovnik v porto poslala plačat harač dva izkušena odposlanca, Jaketa Palmetića (Palmotta) in Nikolico Bunića (Bona). Dobila sta navodila, naj se harač zmanjša, naj se umakne zahteva za 150.000 tolarjev oziroma 300 vreč in prepreči ponovno odprtje pristanišč Drača ter ob Neretvi. S tem bi ukinili trgovanje z Benečani. Palmetić je imel pred sultanom izjemno dober diplomatski govor in dosegel odlične dogovore. Sultan je Kari-Mustafi naročil, da mora Dubrovniku odpustiti vse dolgove ter mora biti naklonjen dubrovniškim interesom in potrebam. Kara-Mustafa se je uklonil, vendar je od odposlancev še vedno želel pridobiti nekaj denarja. Grozil jima je tudi z zaporom, vendar sta odposlanca grozila, da bodo

---

⁶⁰ Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 333.

⁶¹ Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istanbulu*, 141–142; Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 333–334.

⁶² Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istanbulu*, 141–142.

Dubrovničani, če ju zapre, zapustili svoje mesto in ga prepustili Benečanom. Ta taktika izsiljevanja in groženj Dubrovničanov, ki so jo pogosto uporabljali v diplomaciji na vzhodu, čvrst in neustavljiv odnos, da nimajo česa izgubiti, je uspela tudi proti Kari-Mustafi. Izpustil je tudi odposlanca Zamagno in Menzo. Po teh dogodkih so šli s sultanom na lov, se obdarovali in opravljali preostale državne posle.⁶³

Nato so leta 1668 h Kari-Mustafi poslali odposlanca Antuna Ristića (Resti) in Orsata Sorkočevića (Sorga). Predala sta 300 tolarjev in se dogovarjala o interesih Dubrovnika glede Drača. Odposlanca sta senatu še povedala, da ima Kara-Mustafa vpliv kot veliki vezir in raje dobi denar za darilo, da povečujejo njegovo slavo, kot pa da jim naredi uslugo za plačilo. Tako so Dubrovničani našli način, kako podkupiti in pripraviti Kara-Mustafa k sodelovanju.⁶⁴

Odposlanca harača so v zadnjem letu vojne leta 1669 skrbeli za interese Dubrovnika pri sklepanju miru med Beneško republiko in Osmanskim imperijem. Osmani so dobili Kreto, razen treh malih ozemelj in nekaj Egejskih otokov. Benečani naj bi želeli to zamenjati z Osmani za Dubrovnik, vendar se to ni zgodilo. Odposlanca harača, Đono Cervić (Cerva) in Mata Bunić (Bona), sta v tem letu od senata dobila pomembno nalogo, da se morata boriti za obstanek Dubrovnika, še posebej ob vrnitvi velikega vezirja Čuprilića s Krete, in preprečiti, da jih predajo Benečanom. Poslanca sta poročala, da porta nima takih namenov. Med Beneško republiko in Osmanskim imperijem je bil 6. septembra 1669 sklenjen mir. Navkljub odličnim diplomatom Dubrovnik na sklenitev miru ni kaj dosti vplival. Ena izmed vidnejših odločitev Mirovnega sporazuma je bila, da so se zmanjšali napadi hajdukov, ki so jih pošiljali Benečani. Beneška republika jih je kljub izgubi Krete še vedno ogrožala, saj je bila njena prisotnost v Dalmaciji zelo močna. Zlasti pa je Dubrovničane ogrožalo in jim povzročalo veliko skrbi ponovno odprtje pristanišča v Splitu, ki je spadal pod Beneško republiko.⁶⁵

---

⁶³ Robin Harris: *A history*, 333–336; Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, 141–150.

⁶⁴ Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, 150.

⁶⁵ Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, 150; Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 337.

3. 2. Dubrovniška diplomacija v »miru« med kretsko in morejsko vojno (1669–1684)

Obdobje miru po Kretski vojni med 1669 in 1684 ne pomeni miru tudi za Dubrovniško republiko. Takoj po vojni so Benetke odprle tranzitno trgovino preko pristanišča v Splitu, ki je bilo odprto leta 1671, in pristanišča na ustju reke Neretve. S tem so v Splitu hoteli spet oživiti pomorsko trgovino. Benetke so želele na Jadranu tekmovati v trgovini in Dubrovniku prevzeti čim več trgovine na kopnem, ki je bila usmerjena proti jadranskim pristaniščem. Benečani so pomorsko blokirali ustje reke Neretve in izkoriščevali so svoj položaj v Novem. S tem so Dubrovničanom še dodatno oteževali življenje in povečevali nastalo recesijo.⁶⁶ Dubrovničanom so hoteli onemogočiti prodajo soli na Neretvi, zato so jim dovolili prevažati samo domačo stonsko sol v mejah Dubrovnika. Poleg tega so zahtevali, da Dubrovnik v beneških pristaniščih plačuje redne dajatve, 10 ducatov za veliko in 5 ducatov za malo ladjo, če le zaplujejo v Jadransko morje. Leta 1676 so Benečani od Osmanskega imperija dobili pravico za dovažanje soli do reke Neretve, Dubrovničanom pa je preostala kopenska trgovina s soljo. V tem mirnem obdobju so Benečani povzročali občasne težave pri trgovini s soljo. Dubrovničani so se upirali z vsemi silami, tako Benetkam ni uspelo prevzeti trgovine v Jadranskem morju.⁶⁷ Razbojniki so še vedno ropali in ovirali osmanske trgovce na dubrovniškem ozemlju.

Za dubrovniško diplomacijo je bila pomembna Bosna. V Sarajevo in Travnik so veliko diplomatskih odprav pošiljali k bosanskemu paši. Za Dubrovnik je bilo pomembno, da so z bosanskim pašo v dobrih odnosih, saj so velikokrat potrebovali usluge ter potrditve privilegijev. Postalo je običajno, da so ob prihodu novega paša v Bosno Dubrovničani poslali svoje odposlance, ki so mu predstavili svoje interese in interese njihovih trgovcev. Leta 1670 je senat poslal odposlanca *harača* Marina Gučetića (Gozza), ki je dobil navodilo, da mora novemu paši

---

⁶⁶ Bernard Stulli, *Povijest Dubrovačke Republike*, 113–114.

⁶⁷ Bernard Stulli, *Enciklopedija Jugoslavije*, Leksikografskog zavoda FNRJ Zagreb 1958), 144–145; Bernard Stulli, *Povijest Dubrovačke Republike*, 115.

posredovati tudi interese Dubrovnik in njihovih trgovcev. Za še večjo priljubljenost pa so paši darovali 300 tolarjev kot nagrado za zvestobo in izvajanje uslug.⁶⁸

Največja težava je nastala leta 1676 po smrti vezirja Čuprilića, ko je postal veliki vezir Kara-Mustafa.⁶⁹ Dubrovničane je spet čakala velika strateška diplomatska bitka. Leta 1676 sta odposlanca harača, Frano Gradić (Gradi) in Marin Buća, odšla v Istanbul; prinesla sta 2000 tolarjev in tkanine, kolikor je bilo obljubljeno za dar velikemu vezirju Čupriliću. Odposlancev niso sprejeli v avdienco za predajo *harača*, ker je bil veliki vezir bolan. Kmalu zatem je Čuprilić umrl in sultan je za velikega vezirja imenoval Kara-Mustafa. Odposlanca sta se napotila h Kari-Mustafi, vendar je ta za sprejem odposlancev zahteval 2000 tolarjev. Zaradi prejšnjega plačila sta odposlanca imela samo še 450 tolarjev. Na koncu je novi vezir sprejel to vsoto denarja in odposlanca, da sta plačala *harač*, vendar se pogovori niso končali najbolje. Poslanca sta morala dodatne stroške harača plačati iz svojega žepa, saj jima jih senat ni hotel povrniti.⁷⁰

Za leto 1677 so zaradi ravnanj Kare-Mustafe izbrali izkušenega odposlanca Marina Kabogo in Đura Buća. Kara-Mustafa je spet obtožil Dubrovničane, da so od bosanskih trgovcev med kretske vojno zahtevali previsoke carine. Obtožbe so bile stare 30 let in že takrat zavrnjene v porti.⁷¹ Senat je z odposlancema poslal dobro argumentirano zapisano obrambo, priložili so še 5.600 tolarjev, toda Kara-Mustafa je zahteval 350.000 dukatov. Odposlanca sta se močno uprla, prišlo je do spora in leta 1678 so ju vrgli v zapor. S tem se je pokazala moč Kare-Mustafe kot velikega vezirja, saj mu nihče ni oporekal. Veliki vezir je ukazal, naj zaprejo pristanišče v Dubrovniku, dokler Dubrovničani ne plačajo 2.150.000 tolarjev odškodnine. O tem naj bi jih obvestil bosanski beglerbeg. Dubrovničani so se bali, da bo s svojo vojsko prišel zavzet Dubrovnik. Zato sta se k beglerbegu napotila odposlanca Gučetić (Gozze) in Bunić (Bona) in mu ponudila 15.000 tolarjev. Kljub temu je beglerbeg odposlanca zaprl. Zatem je moral s svojo vojsko oditi v Silistrijo, kjer so se zbirali za boj proti Rusiji. S seboj je vzel tudi zaprta dubrovniška odposlanca. Nikolica Bunić je leta 1678 tam zaradi kuge umrl in je do konca Dubrovniške republike veljal za heroja.⁷²

---

⁶⁸ Bogdan Križman, O Dubrovačkoj diplomaciji, 104–105.

⁶⁹ Robin Harris, Dubrovnik: A history, 341.

⁷⁰ Vesna Miović, Dubrovačka diplomacija u Istambul, 151.

⁷¹ Bogdan Križman, O dubrovačkoj diplomaciji, 100; Vesna Miović, Dubrovačka diplomacija u Istambul, 152.

⁷² Vesna Miović, Dubrovačka diplomacija u Istambul, 151–153; Robin Harris, Dubrovnik: A history, 341–342.

Veliki vezir Kara-Mustafa si je nenehno izmišljal novo višino odškodnine. Na koncu so se leta 1679 dogovorili za 60.000 tolarjev. Dubrovniški senat pa ni bil pripravljen plačati več kot 50.000 tolarjev. Prvo polovico so plačali leta 1679 in 10.000 tolarjev osebno velikemu vezirju, drugo polovico naj bi prinesli odposlanci harača leta 1680. Dubrovničani so trdili, da to ni plačilo odškodnine, ker bi s tem priznali svojo krivdo, ampak da je to plačilo za mir pred Osmanskim imperijem. Osmani so jim obljubili, da bodo odprli mejo, da jim ne bodo več blokirali meje in da bodo imeli sami pravico do pobiranja carine za osmanske trgovce. Vendar se dogovora niso držali v celoti. Prav tako se dogovora, ki so ga sklenili, niso držali Dubrovničani. Odposlanec *harača* za leto 1680 je prišel v porto šele leta 1681, in sicer le s haračem, brez dogovorjene druge polovice dolga. Druga polovica je bila plačana šele leta 1682. V teh časih je Dubrovnik igral na karto usmiljenja, sklepanja zvez in simpatij, češ da so siromašni. Poskušali so najti način, kako ravnati z osmansko muhavostjo, prav tako so spletali dobre odnose z osmanskimi nižjimi uradniki in pomembnimi posamezniki v porti. Ti so dajali informacije o lastnostih in šibkih točkah imperija, o sultanu in velikem vezirju, kar so odposlanci izkoristili in te informacije pošiljali v senat, kjer so načrtovali nove taktike. Dubrovničani so to počeli tako, da so bili v enem trenutku pohlevni in ponižni, v drugem trenutku pa pogumni in ostri pogajalci. Pomemben del dubrovniške diplomacije so bile solze, ki so jih lahko spustili, kadar koli so želeli in kolikor jih je bilo potrebno. Od senata so odposlanici dobili ukaze, pred kom morajo jokati in koliko, ob katerih besedah itd. V porti niso imeli več podpore sultana proti Kari-Mustafi, kot v letih 1667/8. Sultan velikemu vezirju ni oporekal v ničemer, in tako so bili prepuščeni nemilosti velikega vezirja. Odposlanci Dubrovnika so poskusili tudi zase nenavadno taktiko, navezali so stik s sultanovo materjo, vendar to ni imelo večjih učinkov.⁷³

Glavni razlog za spor med odposlanci in Kari-Mustafom je bilo nestrinjanje med njimi. Če ne bi bilo nestrinjanja, bi bil spor verjetno krajši in za Dubrovničane bi se končalo ugodneje. Plačali so vse stroške in podkupnino, okoli 71.000 tolarjev, kar je znašalo približno dva harača in pol. S tem so se dubrovniški odposlanci znova izkazali. Po porazu Osmanov pred Dunajem leta 1683 je Kara-Mustafa izgubil svojo moč in bil istega leta zaradi poraza obglavljen. Izpustili pa so tudi vse dubrovniške odposlance, ki so bili zaprti v obdobju sarajevskega paše in Kari-Mustafe.⁷⁴

---

⁷³ Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istanbulu*, 153–154, 158–160.

⁷⁴ Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istanbulu*, 166–167; Bogdan Križman, *O Dubrovačkoj diplomaciji*, 100–101.

V tem obdobju je bil spet pomemben Gradić, svetovalec in neformalni odposlanec iz Vatikana, ki je s svojimi nasveti dubrovniški vladi pomagal glede spora med Dubrovnikom in Karo-Mustafo. Svoje nasvete je dubrovniškemu senatu pošiljal med letoma 1677 in 1679. Iz njegovih pisem je mogoče razbrati mnenje Vatikana o situaciji med Dubrovnikom in Osmanskim imperijem. Naloga Gradića je bila tudi zbirati denar za ogromne dajatve, ki so jih morali plačati Kari-Mustafi. Prav tako je pospeševal črpanje denarnih depozitov, ki so jih imeli Dubrovničani v italijanskih bankah. Na začetku je Gradić nasprotoval plačilu Osmanom in je tako tudi svetoval dubrovniškemu senatu. Nato je izvedel, kakšne težave imajo odposlanci v Istanbulu, in naposled se je strinjal ter priskrbel denar za plačilo.⁷⁵

Druga naloga Gradića, ki mu jo je poveril senat, je bila, da je na začetku leta 1678 prosil Španijo, naj jim pošlje oficirja, ki jim bo pomagal pri obrambi pred morebitnim napadom Osmanskega imperija. Takrat je Neapeljsko podkraljestvo spadalo pod Španijo, tako je Gradić s svojimi zvezami zaprosil neapeljskega podkralja, naj jim še istega leta pošlje oficirja. Ta je ostal do konca Dubrovniške republike, vendar proti volji dubrovniške vlade. Dubrovničani so imeli odlično taktiko dobrih odnosov z Neapljem tudi pred sporom z Osmani, saj so neapeljskemu podkralju pošiljali dragocene ptice za lov. Trdili so, da je to samo darilo in da spoštujejo špansko krono ter da so ji vdani; s tem so varovali svojo suverenost. V resnici so naklepali, da jim bodo Španci in s tem Neapeljsko podkraljestvo v pomoč, ter jim nudili usluge. Ena izmed uslug naj bi bila tudi vojaška; prav tako pomembna pa je bila oskrba z žitaricami za prehrano dubrovniškega prebivalstva. Žito so pridobivali iz province Apulije.⁷⁶

V obdobju miru med kretske in morejske vojne ter pretečo nevarnostjo Osmanov za Dubrovnik je Gradić opozarjal papeža. Razlagal mu je, kako pomemben je Dubrovnik za Vatikan in Evropo ter da ne sme pasti v roke Osmanom. Gradić je izbral taktiko zastraševanja in usmiljenja, češ da je Dubrovnik odlično izhodišče za Osmane za napad na Italijo. Tako mu je uspelo papeža prepričati, da je Dubrovnik zelo pomemben, in od takrat je bilo za Vatikan še bolj pomembno, da Dubrovnik ne pride pod oblast Osmanskega imperija. Po nasvetu Gradića je vlada Dubrovniške republike v tem obdobju vztrajala v tradicionalni politiki previdnosti proti Osmanom in hkrati izogibanju prekinitve stikov z njimi. Leta 1675 je Gradić s svojimi uglednimi zvezami uredil mnogo

---

⁷⁵ Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 160–161.

⁷⁶ Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 102–105, 111, 161.

nesoglasij med Dubrovnikom in preostalimi državami. Veliko problemov, ki sta jih v tem obdobju imeli Beneška in Dubrovniška republika, je rešil prav Gradić, ker je bil v Vatikanu v neposrednih stikih z beneškim odposlancem. Tako je Gradić s svojimi zvezami v Rimu in s stikom s papežem ter s svojo odlično diplomacijo reševal spore s Turki in Benečani ter imel enega izmed največjih vplivov na Dubrovniško diplomacijo v tem obdobju.⁷⁷ Po mirnem obdobju med beneškimi in osmanskimi vojnami pa je pomemben začetek vojne med Habsburško monarhijo in Osmanskim imperijem leta 1683, kar je vplivalo tudi na diplomatske odnose Dubrovnika ter je vodilo v morejsko vojno.

3. 3. Dubrovniška diplomacija v morejski vojni (1684–1699)

Ko se je Beneška republika 5. marca 1684 priključila Sveti ligi in tako vstopila v vojno z Osmanskim imperijem, se je začela morejska vojna, v kateri je Dubrovnik ohranjal nevtralnost in trgoval z vsemi udeleženkami vojne. Beneška republika je tako lahko neovirano osvajala dalmatinske in zaledne pokrajine, ki so bile pod Osmani, kar je tlakovalo pot v obkrožitev Dubrovniške republike in preprečitev dubrovniškega trgovanja z zaledjem.⁷⁸ Dubrovnik je nemudoma odgovoril in 20. avgusta 1684 poslal svojega diplomatskega odposlanca Rafa Vladislava Gučetića na Dunaj, kjer se je s habsburškim cesarjem Leopoldom I., dogovoril, da bo Dubrovnik vzel pod zaščito.⁷⁹ Državi sta obnovili plačevanje tributa iz leta 1526, ko so Dubrovničani plačevali ogrsko-hrvaškemu kralju po 500 zlatnikov na leto. Dubrovničani so tribut začeli plačevati leta 1686, v času velikih cesarskih vojnih uspehov, čeprav ni bil izpolnjen pogoj, tj., da bi Habsburžani zasegli ozemlja na Balkanu v dubrovniškem zaledju. Dubrovnik je tribut Avstriji plačeval 15 let. Tako je Dubrovnik tako kot v obdobju med 1458. in 1526. letom zopet plačeval tribut Turkom in pomembni sili v (vzhodni) Srednji Evropi: 1458–1526 Ogrski in od leta 1686 Avstriji.⁸⁰ Za dvojno plačevanje niso vedeli ne Habsburžani in ne Osmani, seveda pa za skrivno plačevanje davka niso vedeli niti večni nasprotniki Benečani. Dobro bi bilo, da bi za to združitev izvedeli Benečani, vendar Dubrovničani niso hoteli, da to kdo izve, dokler se

---

⁷⁷ Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 161–163.

⁷⁸ Bogdan Križman, *O Dubrovačkoj diplomaciji*, 12; Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 342–343.

⁷⁹ Bernard Stulli, *Povijest Dubrovačke Republike*, 117–118; Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 342.

⁸⁰ Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 99, 110; Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 343.

meje med Avstrijo in Dubrovniško republiko fizično ne združijo. Razlog za takšno skrivanje je bil morebitni beneški vojaški udar. Dubrovničani so pričakovali poleg sklenitve dogovora o tem, da jih Habsburžani zaščitijo pred Beneško republiko, da bodo Avstrijci zmagali v Bosni in Hercegovini, okoliškem ozemlju Dubrovnika, in jih bodo osvobodili Osmanskega imperija ali pa bo to vodilo vsaj v zmanjšanje plačevanja harača.⁸¹

Dubrovničani so začeli skrivoma plačevati tribut Habsburžanom leta 1686, ko so Habsburžani 2. septembra osvojili Budim. Vendar pa so v istem času, kar je bilo značilno za dubrovniško diplomacijo, sodelovali in pomagali tudi Osmanom, ki so bili oblegani v Herceg-Novem. Ko je leta 1687 prišel avstrijski cesarski predstavnik živeti v Dubrovnik, so Benečani izvedeli za sodelovanje in protekcijo Habsburžanov nad Dubrovniško republiko. Dubrovnik se je bolj bal beneških spletkarjenj kot pa Osmanskega imperija. Ker so Osmani izvedeli resnico, je moral Dubrovnik plačati harač, ki ga ni plačeval v obdobju med 1684 in 1686.⁸²

Zaradi neplačevanja harača je senat leta 1687 za odposlanca harača izbral Marojico Cabogo in Vladislava Bučo, ki sta plačala harač velikemu vezirju v Beogradu. Navodila senata so bila, da morata plačati in se dogovoriti o neplačanem haraču, odpraviti vse sume velikega vezirja glede njihovega zavezništva s Habsburžani ter ga prositi za dovoljenje, da bi polovico harača lahko plačali v dubrovniškem denarju. Diplomata je čakala zelo težka naloga.⁸³ Vezir je odposlanca spraševal, kolikšen tribut plačujejo Španiji, saj je v Dubrovniku prebival njihov predstavnik. Caboga je odgovoril, da darujejo samo sokole ter da je normalno za njihovo mesto, da tam prebivajo predstavniki drugih držav. Vezir je s temi vprašanji preizkušal iskrenost odposlancev, dogovarjala sta se pozno v noč. Dan ali nekaj dni po tem pogovoru je senat dal nalogo Cabogi, naj pove vezirju za habsburškega predstavnika v Dubrovniku, vendar tako, da bo vezir imel občutek, da so Dubrovničani zvesti samo njim. Caboga je trdil, da je habsburški predstavnik prišel samo preverit situacijo v Dubrovnik ter da je to samo dobro za sultana, da kristjani pazijo na Dubrovnik, ker ta sultanu tako lahko plačuje harač. Vezir je bil sicer sumničav, vendar je Caboga trdil, da ne

---

⁸¹ Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, 186; Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 343.

⁸² Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 343; Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, 186.

⁸³ Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 343; Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambulu*, 186–187.

bi prišel k njemu in želel plačati harač, če bi bili zvesti drugim, ker bi mu takoj odsekali glavo. Čez nekaj dni so vsi vedeli, da je v Dubrovniku habsburški predstavnik.⁸⁴

Vezir naj bi od svojih vohunov slišal govorice, da so Dubrovničani gostili vohuna, da bi kartiral Herceg-Novu za načrtovan španski napad tega kraja, da Dubrovničani ne bodo več plačevali harača ali pa samo polovico, drugo pa bodo plačevali habsburškemu cesarju. Caboga je vse zanikal in se držal taktike senata, vezir mu je verjel, vendar zagrozil, da ga bo ubil, če laže. Z zakasnelim haračem so se Dubrovničani s potuhnjenostjo in podrejenostjo poskušali odkupiti. Vedeli so, da je bil takrat dubrovniški denar slabše kakovosti kot v preteklih časih, zato so harač hoteli odnesti velikemu vezirju v Beograd, ki je bil Dubrovniku naklonjen, in ne sultanu v Istanbul. Veliki vezir je ugotovil, da je denar slabe kakovosti, da vsebuje veliko več bakra, kot ga je nekdanj, in trdil, da s prejemom takega denarja ne more seznaniti sultana. Caboga se je zlagal, da je denar vreden enako, kot je bil vedno, in sultanu ni treba vedeti, s čim je plačan harač. S takim denarjem bi bila sultanova zakladnica oškodovana za več kot 5000 tolarjev. Nazadnje je odposlancu z izjemno diplomacijo vendarle uspelo plačati harač.⁸⁵

Leta 1688 so Habsburžani osvojili Beograd ter želeli prodreti še v Bosno in Hercegovino. V očeh Dubrovničanov so postali rešitelji, ki bi jih lahko osvobodili Osmanskega imperija in Beneške republike, ki je leto pred tem osvojila Herceg-Novu in Carino. Ta kraja sta bila v neposredni bližini njihovih meja in so jim tako presekali glavno trgovsko pot z Osmanskim imperijem. Dubrovničanom se je v takih okoliščinah zdelo pametno prenehati plačevati harač Osmanskemu imperiju. S tem so se uresničile govorice, ki jih je leta 1687 prejel veliki vezir, vendar je verjel odposlancu Cabogi. Preden so se Dubrovničani odločili za neplačevanje harača, sta dragoman Luka Lučić v Beogradu in konzul Luka Barca v Istanbulu trdila, da ne morejo plačati harača, ker nimajo denarja. Nimajo pa ga zato, ker jih pri trgovanju z blokado na meji ovirajo Benečani.⁸⁶

Kot smo že spoznali, je Herceg-Novu padel leta 1687, zasedli so ga Benečani. Dubrovniška republika je diplomatsko čestitala Benečanom za zmago nad Osmani, hkrati pa je z ogromnimi diplomatskimi napori hotela navezati stike s Habsburžani in si zagotoviti njihovo čim večjo zaščito pred Beneško republiko. Dubrovničani so zahtevali od dunajske vlade, da so na njihovih srečanjih

---

⁸⁴ Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambul, 186–188.*

⁸⁵ Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambul, 187–189.*

⁸⁶ Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istambul, 189–190.*

stalno omenjali zaščito Dubrovnika. Dubrovniški diplomanti so bili v tem trenutku zaposleni samo z Benečani, saj so se uresničevale njihove nočne more, da bi Benečani lahko zavzeli njihovo zaledje. Zato so hoteli, da ozemlje Osmanskega imperija v Bosni in Hercegovini osvojijo Habsburžani. S tem so se veliko trudili tudi diplomati na Dunaju. Prepričevali so predstavnike hercegovskih plemen in tamkajšne trgovce ter nekatere ugledneže osmanske Bosne, naj zaprosijo za habsburško zaščito, ne pa za zaščito Benečanov. To bi škodilo Dubrovniku in njegovi trgovini, saj bi ga oblegale Benetke. Kljub vsemu niso hoteli sprejeti habsburške vojske v mesto Dubrovnik, ker so se bali, da bi tako izgubili svojo suverenost. Po drugi strani so še vedno imeli diplomatske stike z Osmanskim imperijem, dokler so imeli stik z mejami. Leta 1688 je senat pisal senatorju Mati Buniću, izrednemu odposlancu na Dunaju, da so bila njegova dotedanja pisma premalo natančna in da hočejo natančnejše podatke o tem, kaj se dogaja na dvoru. Na podlagi teh podatkov bodo lažje vedeli, kako razpravljati in svetovati. Zanimale so jih informacije o turškem odposlancu na dunajskem dvoru in kaj si želi Dunaj ter, ali hočejo skleniti premirje z Osmani ali ne. Te informacije so bile pomembne za nadaljnje strategije v diplomaciji in za primer klasične dubrovniške taktike oziroma načina poizvedovanja informacij za njihovo prihodnjo strategijo. Enako so delovali ter zahtevali od odposlancev tudi v porti in na drugih dvorih.⁸⁷

Diplomati so pazili na to, kar jim je ukazal tudi senat, da so oblečeni kot odposlanci ter skrbijo za svoj ugled in ugled svoje države. Še posebej so na ugled pazili odposlanci v porti. Skupaj s Turki so zaostrovali habsburško-beneške odnose in se trudili upočasniti oziroma preprečiti beneška osvajanja. Obenem pa so želeli prenehati plačevati dajatve oziroma zmanjšati plačevanje dajatev Osmanskemu imperiju. Tukaj vidimo, kako zvita in zahrbtna je bila Dubrovniška republika ter kako je mešala in tkala vezi za in proti vsem. Kljub vsemu se je zgodilo, da so Benetke po osvojitvi Herceg-Novega prodrle dalje in obkolile Dubrovnik s svojimi mejami, pretrgale trgovino ter s svojimi ladjami blokirale mesto Dubrovnik. Dubrovničanom ni kazalo najbolje, ker so jih Benečani odrezali na kopnem in na morju, kar je še povečalo njihovo slabo gospodarsko stanje. Situacijo pa je še poslabšalo leto 1688, ko je Francija napovedala vojno cesarstvu in se je tako cesar Leopold I. še težje osredotočil na boje na Balkanu proti Osmanskemu imperiju.⁸⁸

---

⁸⁷ Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 344; Bogdan Križman, *O Dubrovačkoj diplomaciji*, 32–33; Bernard Stulli, *Povijest Dubrovačke republike*, 118.

⁸⁸ Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 344; Bogdan Križman, *O Dubrovačkoj diplomaciji*, 32, 98–99; Bernard Stulli, *Povijest Dubrovačke Republike*, 118.

Leopold I. je s svojim patentom objavil, da je osmanska Hercegovina pod njegovim protektoratom, hkrati pa je trdil, da uveljavlja stare privilegije in s tem priznava njihovo ortodoksno vero. Benečani so v propagandi proti Habsburžanom trdili, da bodo morali pravoslavni Hercegovci pod Habsburžani sprejeti katoliško vero. Leta 1689 je Leopold I. napovedal, da bo njegova vojska zavzela osmansko Hercegovino na silo, to dejanje in že omenjeno propagando pa so s svojo neutrudno diplomacijo in pritiskom izsilili Dubrovničani. Istega leta je habsburška vojska vkorakala v Srbijo ter prodirala proti Sofiji in Skopju. Pozimi se je nasprotje sil obrnilo in tako so 8. oktobra 1690 Osmani spet osvojili Beograd. To je spremenilo taktiko Dubrovnika. Mikalo jih je, da bi znova začeli plačevati harač Osmanom in si tako pridobili njihovo zaščito, ker so z oslabljenimi Habsburžani in s prekinitvijo plačevanja harača Osmanom bili brez močnih zaveznikov. Potrebovali pa so zaveznika proti Benečanom, ker so le-ti v Dalmaciji spet postajali izrazito dominantni.⁸⁹

Leta 1694 so Benečani s podporo hajdukov, ki so plenili in ropali tudi trgovce, povezane z Dubrovnikom, zavzeli, kar je še ostalo od osmanske Hercegovine; njihov namen je bil izolirati Dubrovnik od Osmanskega imperija. Dubrovničani niso mogli trgovati, ker so Benečani zavzeli Čitluk, Gabelo, Zažablje, Trebinje, Klobuk in Popovo polje.⁹⁰ Morali so doseči, da ta ozemlja ponovno osvojijo Osmani, le tako bi spet lahko trgovali in pridobili zaščitnika. Najprej pa je moral dubrovniški senat plačati *harač* porti in navezati ponovne diplomatske stike z Osmanskim imperijem. Tako so po dolgih letih v Turčijo poslali odposlanca harača Vladislava Buća. Ta je leta 1695 plačal harač in carino do konca vojne ter vse harače, ki niso bili plačani, v skupni vrednosti 42.500 tolarjev. Vzrok za to popuščanje Osmanov je bilo, da so zaradi vojne in izgubljenih ozemelj potrebovali zaveznika in še bolj trgovskega posrednika, kot je bil Dubrovnik. Veliko uslugo Dubrovničanom so tako naredili tudi Benečani, ko so osvojili ozemlje, da so Dubrovničani spet pridobili pomembnega osmanskega zaveznika, sebi pa nenamerno povzročili škodo.⁹¹

O odnosih med Beneško in Dubrovniško republiko nam veliko pove dejstvo, da je vsaj od leta 1695 v Benetkah deloval dubrovniški diplomatski predstavnik. Benetke so bile v dvomih o tem, ali naj priznajo njihovega diplomatskega predstavnika kot stalnega. Eden od razlogov je bil, da Beneška republika ni priznavala Dubrovnika kot republiko, ampak kot mesto s širšim ozemljem.

---

⁸⁹ Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 344.

⁹⁰ Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 344–345.

⁹¹ Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istanbulu*, 190–192.

Tamkajšnji predstavnik v tem obdobju je bil L. F. Cremona, ki mu je dubrovniški senat še istega leta odobril načrt poverilnice in ga postavil za agenta. Benetke pa ga niso uradno priznale⁹²

Vojna se je še nekaj časa nadaljevala. Dogajali so se preobrati, do mirovnih pogajanj pa je prišlo leta 1698 v Sremskih Karlovcih. Dubrovniška republika se teh pogajanj ni udeležila, je pa močno sodelovala s pritiski na Osmane in Habsburžane ter jih spodbujala, da so upoštevali njihove nasvete in želje. Največ jih je bilo usmerjenih proti Benečanom. Habsburžani in Osmani so se zgražali nad beneškimi predlogi o delitvi Dalmacije in Hercegovine ter se sčasoma odločili, da bodo upoštevali svoje pogoje. Seveda je Dubrovnik hotel imeti vsaj enega od svojih zaščitnikov ob meji z Benečani, da jih le-ti ne bi spet oblegali. Tako so zopet uporabili svojo taktiko sodelovanja z obema sovražnima stranema. 26. januarja 1699 so se vse udeležene države strinjale z dogovorom, razen Benetk, da Dubrovnik ne sme ozemeljsko obkrožati samo ena država, da bo tako lahko še naprej sodeloval z Osmanskim imperijem. To je bilo vse, kar si je želela dubrovniška diplomacija, oziroma eno od njenih večjih prizadevanj v teh pogajanjih, vendar je bil za dokončno uresničenje teh dogovorov potreben čas.⁹³

Beneško obleganje Dubrovnika je spodbudilo aktivnosti dubrovniške diplomacije vse do sklenitve miru v Sremskih Karlovcih 26. januarja 1699. Dubrovniška republika ni dobila Popovega polja in Trebinja, na mirovnih pogajanjih tudi niso dosegli ukinitve ali zmanjšanja dubrovniške materialne obveznosti do Osmanskega imperija. Vendar je Dubrovniška republika dosegla osnovne cilje, to je vzpostavitev stare meje med Dubrovnikom in Osmanskim imperijem (osmanski teritorij je obe republiki delil na severu pri Kleku in na jugu pri Sutorini). Ni se uresničilo, da bi bil pas v njihovem zaledju nevtralen in dostopen za uporabo vsem, prekinjena je bila beneška okupacija dubrovniških mej, zagotovljena je bila svoboda in obnovljena trgovina z državami, kot je bilo v času pred beneško okupacijo. Dubrovnik je izkoristil interese Osmanov za davek oziroma *harač* ter habsburške interese za ozemlje v Dalmaciji in za osmansko trgovino. To mu je pomagalo pri zagotovitvi gospodarske moči in zmage nad Beneško republiko. Benečani so se zavedali poraza

---

⁹² Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 146.

⁹³ Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 345.

proti Dubrovniku, da bodo izgubili primat v trgovini po Jadranu in Balkanu ter da se bo Dubrovnik ponovno močno okreplil.⁹⁴

3. 4. Dubrovniška diplomacija v »miru« (1699–1714)

Za mirno obdobje med vojnama je bilo značilno, da sta Beneška in Dubrovniška republika tekmovali za prevlado v trgovanju v Gabeli, Novem in Risnu. Med letoma 1699 in 1700 se Benečani niso hoteli umakniti s svojih položajev v Dalmaciji v zaledju Dubrovnika. To so opravičevali s tem, da imajo pravico do »trdnjav«, ki jih ni zajemal sporazum iz Sremskih Karlovcev iz leta 1699. Prav tako so Benečani spet blokirali Dubrovnik z morske strani. Za Benečane je bilo pomembno, da so povečevali promet v svojih pristaniščih, za Dubrovnik pa, da to onemogoči in pridobi vse trgovanje iz svojega zaledja v svoje pristanišče. Leta 1700 so Dubrovničani poslali pismo porti, da mora biti pristanišče blizu njihovih ozemelj, ter poveljevali sultana, s čimer so skušali pridobiti osmansko podporo. Ko pa so Benečani leta 1701 začeli prodajati svojo sol, so Dubrovničani spet pisali Osmanom ter jih prosili za pomoč. Dubrovnik namreč brez soli, ki je bila njihovo glavno trgovsko blago, namenjeno v notranjost Balkana, ni imel nobene moči v trgovskem svetu. To bi škodovalo tudi Osmanom, ker bi bili slabši plačniki harača. Oboji so si izmišljevali zgodbe, da bi pridobili preostale trgovce za svoja pristanišča: Benečani, da je v Dubrovniku kuga, Dubrovničani, da sta v Novem onesnažena zrak in voda. V tem obdobju so torej tako Benečani kot Dubrovničani pri Osmanih poskušali pridobiti podporo za svoja pristanišča.⁹⁵

Pomembno je bilo, da so bila dalmatinska pristanišča dostopna za trgovanje in ne samo, da so povečevali državne meje; zato so bile Benetke na koncu vendarle pripravljene na kompromis. 14. februarja 1701 so Benečani in Turki končno privolili v dogovor o meji. Benetke so umaknile svoje sile iz južne Hercegovine in tako omogočile ponovno vzpostavitev trgovske poti iz Dubrovnika v Osmanski imperij. Kar pa je najpomembnejše, s tem se je končala blokada Benečanov nad

---

⁹⁴ Bernard Stulli, *Povijest Dubrovačke Republike*, 118–119; Bogdan Križman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, 12; Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istanbulu*, 192.

⁹⁵ Bernard Stulli, *Povijest Dubrovačke Republike*, 116–117; Josip Vrandečić, *Hrvatska povijest u ranome novom vijeku*, 60; Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 345.

Dubrovnikom. Leta 1701 je Dubrovnik prenehal plačevati davek Habsburžanom in s tem prekinil zavezništvo z njimi. Kot razlog so navedli, da Habsburžani niso izpolnjevali pogojev, ki so jim jih ponudili pri sklenitvi zavezništva.⁹⁶

Vladislav Buća je bil spet v Istanbulu, kamor je prišel plačat redni vsakoletni harač. Dramatično je razlagal, kako se Dubrovniku približuje neposredni propad države zaradi dolge morejske vojne in zastoja trgovine, poleg tega, da si Dubrovniška republika še ni opomogla od materialne in finančne škode zaradi potresa ter plačil, ki jih je zahteval Kara-Mustafa. Pogajanja niso potekala ravno v prid Dubrovničanom. Buća je poskušal igrati na usmiljenje in siromaštvo, da bi jim Osmani odmerili čim manjši harač. Leta 1700 so bila diplomatska pogajanja prestavljena k bosanskemu beglerbegu v Sarajevo, kateremu je porta naložila, naj preveri finančno stanje Dubrovnika. V Sarajevu je Dubrovnik zastopal odposlanec Ivan Nikolin Gozze, ki je beglerbegu takoj ponudil 120 in pozneje temu znesku dodal še 400 cekinov. Razlog za ta plačila je bil, da bo beglerbeg napisal poročilo porti v korist Dubrovnika, da res nimajo denarja v zakladnicah in naj se jim zato *harač* zmanjša. Glavna dogajanja so potekala v Sarajevu, Adrianoplu in Dubrovniku. Dubrovniška taktika je bila, da so s 15.500 tolarji podkupili velikega vezirja, muftija, bosanskega beglerbega in portinega dragomana Maurocordata ter še 3 uslužbence. Beglerbegu so darovali vse mogoče, kot so pomaranče, limone, malvazija, atlas, sladkor, cimet in medicinski napitki ter še marsikaj; ves ta trud je bil za to, da bi napisali poročilo za porto o tem, kako je Dubrovnik v slabem finančnem stanju. Podobno so storili s kapidži-bašo porte, ki je prišel v Dubrovnik; plačali so mu stroške potovanja in 400 ogrskih kovancev dukatov ter mu podarili posodo za umivanje. Dubrovnik je za podkupovanje Osmanov pogosto uporabljal takšne strategije.⁹⁷

Veliki vezir je bil Dubrovničanom naklonjen, saj je trdil, da kot bosanski beglerbeg ni nikoli slišal česa slabega o njih. Dragoman Maurocordato, ki so ga Dubrovničani, enako kot druge, podkupili z denarjem, je pomagal Bući z nasveti pri njegovih diplomatskih pogajanjih v Sarajevu. Povedal mu je, kdaj mora prenehati z argumenti in začeti igrati ter prositi za milost. Odposlanec Barca, ki je deloval v Adrianoplu, je leta 1703 izročil ganljivo pismo senata vplivnemu muftiju in velikemu vezirju; v pismu so trdili da so siromašni in da tudi, če izkrvavijo, jim ne morejo plačati, da so poštene duše, ki živijo v revščini. Kmalu po tem pismu so Osmani privolili v zmanjšanje harača,

---

⁹⁶ Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 345.

⁹⁷ Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istanbulu*, 192–193.

in sicer za preteklo štiriletno obdobje (1699–1703) so plačali en sam *harač* za skupno obdobje 16 let in dobrih 8 mesecev pa so plačali malo več kot za dva harača. Po vsem tem času po potresu, ko je zaradi obnove in drugih nadlog začelo zmanjkovati denarja, jim je po morejski vojni končno uspelo, da so harač plačevali na vsaka tri leta. Znašal je 12.500 dukatov oziroma ungarov, vendar le, dokler se finančna situacija v Dubrovniku ne izboljša, nato pa bodo *harač* spet plačevali vsako leto.⁹⁸

Osmani so se odločili za zmanjšanje *harača*, ker niso hoteli obremeniti Dubrovniške republike z dajatvami, ki jih niso mogli plačati. Zanje so bili Dubrovničani preveč pomemben zaveznik, predvsem pa trgovski partner oziroma prevoznik in njihov stik z Zahodom. Z drugimi političnimi tvorbami niso ravnali tako ustrežljivo ter jim v nobenem primeru niso dovolili zmanjšati *harača*. Tukaj je zopet pomembno vlogo odigrala odlična dubrovniška diplomacija, med drugim Buće in Barce ter pretkanega senata. Zelo dobro so vedeli, kako pihati na dušo in pristojne osmanske uslužbenke prepričati o skoraj nemogočem.

Za to mirno obdobje med morejsko in drugo morejsko vojno je bilo do konca leta 1714 značilno že prej omenjeno »bojevanje« med Beneško in Dubrovniško republiko za trgovino na Jadranu ter za odprtje pristanišč v Gabeli, Novem, Risnu in Makarski. Eno izmed glavnih besed pri tem, ali bodo pristanišča odprta, so imeli Osmani. Pristanišča so bila enkrat zaprta, drugič odprta, kot je pač ugajalo Osmanom. To Dubrovniku ni ustrezalo, pač pa je ustrezalo Benečanom ter močnim trgovcem iz Sarajeva in okolice. Tako so glede pristanišč nenehno potekala diplomatska pogajanja.⁹⁹

---

⁹⁸ Vesna Miović, *Diplomacija u Istambulu, 192–194*. Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 345–346; Ilija Mitić, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici*, 99.

⁹⁹ Darko Vitek, *Dubrovačka Republika i Osmansko carstvo* (Zagreb, 2018), 13; Bernard Stulli, *Povijest Dubrovačke Republike*, 116–117.

3. 5. Diplomacija v drugi morejski vojni med letoma 1714 in 1718 ter mir v Požarevcu

Druga morejska vojna se je začela leta 1714 in končala leta 1718 z mirovnim sporazumom v Požarevcu. Bila je nadaljevanje dunajske vojne (1683–1699) oziroma morejske vojne (1684–1699) med Beneško republiko in Osmanskim imperijem. Drugi morejski vojni se je kasneje pridružila Habsburška monarhija na strani Benetk, Dubrovnik pa je igral nevtralno vlogo. Povod za to vojno je bilo vprašanje črnogorskih beguncev na beneškem ozemlju v Boki Kotorski. Osmanski imperij je črnogorsko ozemlje po karloškem miru štel za svojega. Osmani so hoteli dobiti nazaj tudi iz morejske vojne izgubljeni Peloponez in so zato napovedali vojno Benetkam. Dubrovniška republika je bila v tej vojni opazovalka, njeni interesi so bili, kot vedno, usmerjeni proti Beneški republici, strategija glede Osmanskega cesarstva pa je bila previdnost, saj so se njihove meje dotikale. Benetke so znova oblegale dubrovniško ozemlje, ponovno so osvojile zaledje Dubrovniške republike od Neretve prek južne Hercegovine in so v Novem ogrožale dubrovniško trgovino.¹⁰⁰

Kot običajno je Dubrovnik s svojo diplomacijo želel zavarovati svoje interese in poiskati zaveznike. Na začetku leta 1714 je senat poslal svojemu diplomatskemu predstavniku na Dunaju, Palazzuoli, navodila s podatki o mednarodnem dogajanju in kako mora ravnati, da bo pridobil Habsburžane. 28. februarja 1715 je odposlanec Luka Chirico poslal pismo senatu o osmanskih načrtih za vojno. Načrtovali so veliko ofenzivo proti Beneški republici, želeli so dobiti nazaj Peloponez ter Herceg-Novi, ki so ga izgubili v morejski vojni. Proti Habsburžanom so načrtovali defenzivno držo. Leta 1715 v mesecu marcu je senat dobil pismo Palazzuole, v katerem je ta napisal, da se Avstrija pripravlja na vojno z Osmanskim imperijem. Zato so poslali Frana Gundulića na dunajski dvor, kjer je imel veliko poznanstev in zvez. Gundulić je navezal v stik s habsburškimi ministri in cesarjem Karlom VI. Dvoru je zatrdil, da so Dubrovničani zvesti Habsburški monarhiji in da bi spet radi njihovo zaščito. V svojih diplomatskih pogajanjih je moral spomniti na preteklo zavezništvo in zatrditi, da se ponovno podrejšajo velikim katoliškim

---

¹⁰⁰ Miljenko Foretić, *Dubrovačka Republika i Austrija* (Zagreb 2017), 76 Bernard Stulli, *Enciklopedija Jugoslavije, Leksikografskog zavoda FNRJ Zagreb 1958*), 145–146.

monarhom. Prav tako je moral poudariti, da jim lahko le oni omogočijo svobodo in jih rešijo pred sovražniki.¹⁰¹

Na začetku med Beneško in Dubrovniško republiko ni bilo večjih diplomatskih spopadov za trgovino na Jadranu, vendar je bila to skrita želja Benečanov. Prve take poskuse so izvajali s hajduki, ki so služili Beneški republici in ropali po dubrovniškem ozemlju pod pretvezo, da so jih poslali Osmani. Ko so Benečani zavzeli Carino, so se Dubrovničani začeli intenzivneje pripravljati na ponovno grožnjo glede obleganja Dubrovnika in ogrožanja trgovine. Dubrovniška republika se je diplomatsko obrnila na Dunaj, 26. aprila 1715 so od cesarja Karla VI. prejeli pismo, da imajo ponovno njihovo zaščito; z Osmanskim imperijem pa so ravnali zelo previdno in poskušali obdržati dobre odnose. 13. aprila 1716 so Habsburžani vstopili v vojno z Osmanskim imperijem.¹⁰²

Po zmagah Evgena Savojskega na Balkanu so se Dubrovničani s pismom hoteli "prilizniti", pisali so, da so lojalni in da mu želijo še veliko uspehov v bojih. Ko jim je Evgen Savojski odgovoril, je bil že nekaj časa na dvoru Dubrovničan Bosdari, ki je večkrat obiskal cesarja, in obljubil, da bo pomagal svoji Dubrovniški republici. Tedaj se je že vedelo, da se vojna preveša na stran Habsburžanov in Beneške republike in da Osmani izgubljajo; z izjemo bosanskega paše Mehmeda Čuprilića. Ko je bil Evgen Savojski med vojnimi zatišji na Dunaju, je sprejel Bosdarija, in ta mu je dejal, da Dubrovnik nujno potrebuje zaščito Habsburške monarhije. Tako se je zopet ponovila strategija Dubrovnika, da je v vojni lobiral med obema sovražnikoma ter se na koncu vedno odločil za zmagovalca. Kljub temu pa niso hoteli izgubiti stikov z Osmanskim imperijem. Osmani so sedaj to dvojno igro že prepoznali. Zlasti trebinjski osman-beg Resulbegović je bil zelo sumničav in nastrojen proti Dubrovniku. Dvojno zavezništvo so tako spregledali tudi zahodni zavezniki, ki so se pritoževali nad njihovim zavezništvom z Osmanskim imperijem. Zaradi teh situacij je dunajski dvor zaprosil, naj jim pošljejo posebnega odposlanca, ki bi deloval bolj individualno, še enega odposlanca pa naj pošljejo v Beograd.¹⁰³

Pomembno delo za Dubrovnik na dunajskem dvoru je bilo izboljšati preskrbo, saj je med vojno leta 1715 v Dubrovniku primanjkovalo živeža, še posebej žita, in pritegniti trgovanje. Glavni

---

¹⁰¹ Miljenko Foretić, *Dubrovačka Republika i Austrija*, 76–77.

¹⁰² Miljenko Foretić, *Dubrovačka Republika i Austrija*, 77.

¹⁰³ Miljenko Foretić, *Dubrovačka Republika i Austrija*, 77–78.

dostavljaavec žita za Dubrovnik je bilo Neapeljsko podkraljestvo. Zaradi smrti njihovega predstavnika v Neaplju so hoteli navezati stike z neapeljskim kraljem, v Neaplju so imeli Dubrovničani tudi precej premoženja. Pomagal jim je habsburški maršal grof Rocco Stella, ki je imel neapeljske korenine in odličen ugled pri Karlu VI. S pomočjo Stelle je Dubrovnik leta 1716 naprosil samega cesarja, da prosi neapeljskega podkralja za vzpostavitev ponovnih diplomatskih stikov in za pomoč pri dubrovniških interesih. Cesar jim je še istega leta zatrdil, da bo naredil vse za pomoč Dubrovniku.¹⁰⁴

Po uspešnih beneških osvajanjih v Hercegovini in z osvojitvijo Carine so se Dubrovničani znašli v resni zagati. Zato so hoteli ostati v dobrih odnosih z Osmanskim imperijem, vendar jim Osman-beg Resulbegović ni bil naklonjen. Leta 1717 je zaprl mejo oziroma trgovsko pot do Dubrovnika in si vzel pravico do odločanja o tem, katere dobrine bodo lahko prišle čez mejo. Kot razlog je navedel, da so pomagali sovražniku, in negotovost v trgovini. Dubrovničani so prosili bosanskega in hercegovskega paša, naj Resulbegović to prepoved takoj ukine, vendar jim ni uspelo. Hercegovski paša je 27. decembra 1717 zaprosil Osmana-bega Resulbegovića, naj na prošnjo Dubrovnika odpre meje in spusti čeznje trgovce. Tudi tej prošnji Resulbegović ni ustregel. V tem letu je Dubrovniku proti Benečanom pomagal Cesar Karel VI., ki ni pomagal Benečanom, s svojim dekretom o svobodi plovbe po Jadranu.¹⁰⁵

Mir so leta 1718 v Požarevcu v Srbiji sklenile države, ki so bile udeleženske vojne, zato Dubrovnika na pogajanjih ni bilo. Senat je vedel, da bo Beneška republika zahtevala hercegovsko ozemlje v dubrovniškem zaledju, zato je ukazal konzulu v Istanbulu, Luki Chiricu, naj takoj pride na pogajanja. Mediatorja v teh pogajanjih sta bili Nizozemska in Anglija s sirom Robertom Suttonom, ki je Luko Chirica vzel za prevajalca. Ta je senat v Dubrovniku obveščal o dogajanju, le-ta pa mu je dajal natančne naloge za pogajanja. Osmani na pogajanjih Benečanom niso prepustili južne Hercegovine, Habsburžani so zahtevali, da je dubrovniška državna meja v povezavi z Osmanskim imperijem; enako so na Benečane vplivali angleški in nizozemski mediatorji. Na koncu so

---

¹⁰⁴ Miljenko Foretić, *Dubrovačka Republika i Austrija*, 78–79.

¹⁰⁵ Miljenko Foretić, *Dubrovačka Republika i Austrija*, 79; Bernard Stulli, *Enciklopedija Jugoslavije*, Leksikografskog zavoda FNRJ Zagreb 1958), 146.

Benečani privolili v požarevski mir, in tako so Dubrovničani spet dosegli diplomatsko zmago, ki jim je olajšala trgovanje in prekinitve beneškega obleganja.¹⁰⁶

4. Sklep

Najpomembnejše orožje v diplomatskih pogajanjih Dubrovnika je bila beseda, tako v mirnem kot v vojnem času. Ena izmed glavnih lastnosti obeh obdobjev pa je bila, da so imeli senat in diplomatski predstavniki glavno nalogo obdržati suverenost in svobodo Dubrovnike republike. Bistveno pri diplomaciji je bilo: strategija s pooblastili diplomatskih predstavnikov, strategija ponižnosti in hkrati prikritih groženj, vsemogočih spletkarjenj med državami ter podkupovanje. Lahko bi rekli, da so vedno imeli dvojična diplomatska pogajanja. Ko je bilo treba kaj plačati ali doseči, so igrali na karto usmiljenja in siromaštva ter tako poskušali zmanjšati zneske plačil ali pa doseči zavezništva ali zaščito. V mirnem obdobju med kretske in morejsko vojno pa so uporabljali strategijo solz. Tako so lahko jokali na ukaz senata, ko je bilo to potrebno ali so sami tako presodili situacijo, in to strategijo so uporabljali tudi v naslednjih obdobjih.

V vseh obdobjih so imeli vedno močno obveščevalno službo, oziroma so pridobivali informacije od svojih vohunov, trgovcev, odposlancev, dragomanov, konzulov in preostalih diplomatskih predstavnikov o političnih dogajanjih ter o lastnostih oseb in držav, s katerimi so imeli diplomatske stike. V celotnem obdobju diplomacije so bili pomembne zveze in poznanstva, ki so jim pomagali pridobiti informacije. Te informacije so bili pomembni podatki, s katerimi je lahko senat izvajal svojo strategijo o tem, kako naj diplomatski predstavniki in odposlanci ravnajo v različnih situacijah. To je npr. pomenilo, kako vplivati na osebo oziroma na državne predstavnike za dosego postavljenega cilja. Te informacije so jim pomagale pri odločanju, kako voditi državo in njeno zunanjo politiko. Obveščanje in informacije so bili pomembni zlasti med vojnimi obdobji, ko je bil Dubrovnik nevtralen ter je sodeloval, trgoval, imel sklenjena zavezništva in zaščito z vojskujočimi se državami. Potrebovali so kakovostne podatke o dogajanju na dvorih in o njihovih vojaških načrtih, dogajanju v vojnah in o preostalih političnih naklepih, da so na podlagi teh informacij lahko načrtovali in vodili svoje diplomatske odnose ter prikrivali tudi tajna zavezništva.

---

¹⁰⁶ Miljenko Foretić, *Dubrovačka diplomacija i Austrija*, 79–80; Robin Harris, *Dubrovnik: A history*, 346.

Med vojnami je bilo to pomembno, ker je Dubrovnik potreboval informacije o dogajanju na bojiščih, saj so vedno iskali zaščito in zavezništvo pri tisti državi, ki je zmagovala.

Najbrž bi lahko rekli, da so v vojnem obdobju še več spletkarili in lagali kot v mirnem obdobju. Na podlagi informacij so v senatu pisali ganljiva pisma, s katerimi so vzbujali usmiljenje zaradi svojega siromaštva. Odposlanci ali diplomatski predstavniki so na podlagi teh pisem imeli ganljive govore, ki so imeli izjemne dosežke v diplomaciji, saj so vedeli, na kakšen način kaj povedati in kako komu pihati na dušo, da so dosegli zaželeno v mirnem in tudi v vojnem času. Potrebne informacije so pridobili in jih uporabili proti drugim državam. Pri tem zanje ni bilo pomembno, ali so s temi državami v zavezništvu ali ne. Pomembno je bilo le, da so po svojih diplomatskih kanalih dosegli in obdržali svojo kopensko in pomorsko trgovino, večali svoje bogastvo in polnili državno blagajno. Enako so varovali svoje interese ter iskali zavezništva in zaščito.

Dubrovniška in Beneška republika sta bili vseskozi v nenehnem diplomatskem »spopadu« za prevlado v trgovini, v sporih zaradi beneškega blokiranja dubrovniške trgovine, odpiranja novih in zapiranja obstoječih pristanišč v Dalmaciji ter plačevanja pristojbine za plovbo po Jadranskem morju. Prav tako so Dubrovničani morali plačevati davek na majhne in velike ladje. V morejski in mali morejski vojni so Benečani z obleganjem ozemelj kopensko popolnoma obkolili Dubrovnik. Tako so se morali Dubrovničani spet poudarjeno diplomatsko vključiti v dogajanje na mednarodnem diplomatskem parketu ter iskati nova oziroma obuditi stara zavezništva in zaščito. To so večinoma dosegali s plačevanjem *harača* Osmanom in s plačevanjem različnih dajatev (z darili) drugim državam. Z Neapeljskim podkraljestvom so imeli diplomatske odnose tako v mirnem kot vojnem času. Velikokrat so jih zaprosili za vojaško zaščito proti Osmanskemu imperiju, ko jim je ta v mirnem in v vojnem obdobju grozil z vojaško silo. Z diplomatskimi strategijami so hoteli doseči stanje, ko dubrovniška država ne bi bila obdana samo z eno državo, ampak bi mejila vsaj na dve različni državi. Tako jih nobena država ne bi mogla več blokirati oziroma izolirati.

Odnosi z Osmanskim imperijem so bili ves čas zelo nepredvidljivi. Imeli so nenehne vzpone in padce v diplomatskih odnosih, vendar so bili Dubrovničani pri diplomaciji s to državo tradicionalno zelo pazljivi. V obravnavanem težavnem obdobju pravzaprav nikoli niso vedeli, ali

se bodo Osmani obrnili proti njim ali pa bodo vseeno spoštovali dogovore in ostali njihovi zavezniki; kar so si zagotavljali s plačevanjem *harača*. Zelo podobno je veljalo tudi za Dubrovniško republiko, saj so bili v odnosih zelo nepredvidljivi. Na primer v morejski vojni Osmanom v začetnem obdobju niso hoteli plačati *harača*. Ne glede na to, ali je bila vojna ali mir, vedno so bili njihovi diplomatski »spopadi« hudi, izredni primer pa sta bila dva spora s Karo-Mustafo. Edino v njegovem času so po podatkih v pregledani literaturi poskusili navezati stik z Osmanskim imperijem tudi prek sultanove matere, vendar niso bili uspešni. Tudi tukaj so uporabljali svoje standardne metode v diplomaciji, kot je bilo zbujanje usmiljenja in ostro nastopanje. Predvsem proti Osmanom pa so uporabljali metodo podkupovanja in poklanjanja dragih daril, kar je imelo posebno velik učinek. Tudi drugi dvori pri tem niso bili izjema, vendar to zanje ni veljalo v tolikšni meri kot ravno za Osmane.

Seveda so imeli Dubrovničani še druge zaščitnike in zaveznike: Španijo, Hasburško monarhijo, Papeško državo in podkraljestvo Neapelj. Z njimi so bili v diplomatskih odnosih, uporabljali pa so v glavnem metode obdarovanja in plačevanja različnih uslug. V mirnih obdobjih so večinoma plačevali le Osmanom, nekaj malega so darovali Špancam (Neapeljskemu podkraljestvu). Habsburžanom so plačevali med morejsko vojno in v mali morejski vojni. V teh dveh vojnah se je zgodba ponovila, saj, ko so Habsburžani na začetku vojne zmagovali, so Dubrovničani za zaščito plačevali njim, kasneje pa Osmanom, ko se je vojna obrnila v njihov prid.

Razlog, da so Habsburžanom plačevali za zaščito samo v vojnih obdobjih, je bil, da so se hoteli znebiti Osmanov in so hoteli imeti zaščitnika, s katerim so imeli skupne meje. S tem so se hoteli zavarovati pred Benečani. Zanimivo je bilo, da so pri vseh prekinitvah in ponovnih sklenitvah zaščite Dubrovničani z Osmani in Habsburžani poleg že omenjenih strategij s hlinjenjem siromašnosti in zbujanjem usmiljenja delovali tudi tako, da so jih na svojo stran znova pridobili s spominjanjem na njihova pretekla zavezništva ter jih kot velesile povelečevali. Pri zahodnih zaveznikih, zlasti pri papežu, tako v mirnem kot v vojnem stanju, je delovala strategija predstavljanja Dubrovnika kot katoliške krščanske enklave na meji z Osmanskim imperijem. Dopovedovali so jim, da bi s padcem Dubrovnika padla tudi papeška država. Tako so s svojimi diplomatskimi manipulacijami dosegali svoje cilje, interese in suverenost v vojnem in mirnem obdobju.

Na koncu povzemam, da ne glede na okoliščine, ali je bila vojna ali mir, je bila diplomacija Dubrovniške republike vedno podobna, lahko bi rekli ustaljena, kljub vsemu pa so jo nadgrajevali z novimi pristopi.

5. Literatura

1. Berković, Svjetlan, Vanjska politika Dubrovačke republike. Primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine, *Politička misao*, 46, 4, 203–220.
2. Foretić, Miljenko, *Dubrovačka republika i Austrija*, Zagreb 2017.
3. Gamulin, Bruna, *Dubrovačka republika: Međunarodnopravni subjektivitet i diplomatski i konzularni odnosi*, v: *Pravnik*, 49, 1, 57–76.
4. Harris, Robert, *Dubrovnik: A history*, London 2006.
5. Križman, Bogdan, *O Dubrovačkoj diplomaciji*, Zagreb 1951.
6. Kunčević, Lovro, Madunić, Domagoj, *Venecija i Dubrovnik u vrijeme velikog potresa 1667. godine*, v: *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 52/1, 173–218.
7. Miović, Vesna, *Dubrovačka diplomacija u Istambul*, Zagreb-Dubrovnik 2003.
8. Miović-Perić, Vesna, *Dragomans of the Dubrovnik republic: their training and career*, v: *Dubrovnik Annals* 5, 81–94.
9. Miović-Perić, Vesna, *Na razmeđu*, Dubrovnik 1997.
10. Mitić, Ilija, *Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici (od 1358. do 1815)*, Zagreb 1988.
11. Petrović, Bojan, *Diplomacija Dubrovačke republike, Esej iz predmeta uvod v diplomaciju*, Politička akademija HDZ BIH, Busovača 2015.
12. Stulli, Bernard, *Dubrovačka republika*, Enciklopedija Jugoslavije, Jugoslovanski leksikografski zavod Miroslava Krleža, 3. zvezek, Crn – Đ, (Zagreb 1984) 607–644.
13. Stulli, Bernard, *Dubrovnik*, Enciklopedija Jugoslavije, Leksikografski zavod FNRJ, 3. zvezek, Dip–Hid, (Zagreb 1958) 123–152.
14. Stulli, Bernard, *Povijest Dubrovačke republike*, Dubrovnik-Zagreb 1989.
15. Vitek, Darko, *Dubrovačka republika i Osmansko carstvo*, Završni rad, Hrvatski studiji Sveučilista u Zagrebu, Zagreb 2018.
16. Vrandečić, Josip, *Hrvatska povijest u ranome novom vijeku. Regio maritima: Dalmacija i Dubrovnik u ranome novem vijeku (1420.–1797.)*, (ur.) Neven Budak (Zagreb 2007), 7–79.